

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

WILLIAM BLOCH
PAA REJSE
MED H. C. ANDERSEN

PAA REJSE MED
H. C. ANDERSEN

PAA REJSE MED
H. C. ANDERSEN

DAGBOGSOPTEGNELSER
AF
WILLIAM BLOCH

KØBENHAVN

GYLDENDALSKE BOGHADEL
NORDISK FORLAG

1942

**COPYRIGHT 1942 BY GYLDENDALSKE
BOGHANDEL NORDISK FORLAG - COPENHAGEN**

—
OPLAG: 1500 EKSEMPLARER

—
**PRINTED IN DENMARK
GYLDENDALS FORLAGSTRYKKERI
KØBENHAVN**

H. C. Andersen

I en lille Lommebog i sort Shirtingsbind nedskrev den 27aarige William Bloch sine Indtryk og Oplevelser paa sin Rejse med H. C. Andersen i 1872. Denne Bog, som han omhyggeligt opbevarede hele sit Liv, giver jo først og fremmest et levende Billede af den fantasifulde, verdensberømte Eventyrdigter, men viser ogsaa Datidens intelligente, kultiverede unge Mands Syn paa og Indtryk af Natur, Kunst og Mennesker, som mødte ham paa hans første Udenlandsrejse.

Et lille Kulturbillede fra forrige Aarhundrede, som jeg syntes, det var Synd at tilintetgøre.

Juli 1942.

Anna Bloch.

William Bloch

København, Marts 1872.

Fredagen den 22. Marts om Formiddagen Kl. 11¹/₂ kom Etatsraad, Digteren H. C. Andersen til mig og bad mig om at bevise ham en Tjeneste, men tog tillige det Løfte af mig, at jeg ikke vilde gaa ind paa det Forslag, han vilde gøre mig, medmindre jeg mente selv at kunne have nogen Glæde deraf. Da jeg foruden den Beundring, jeg føler for ham som Digter, altid har haft et sandt og virkeligt Venskab for hans Person, lovede jeg at ville gøre alt hvad han vilde, naar blot mine Evner vilde tillade mig det.

Han fremkom da med sit Forslag, og det viste sig, at den Tjeneste, han vilde, jeg skulde bevise ham, bestod i Opfyldelsen af det Ønske, der fra min tidligste Tid har været et af mine mest brændende: Han indbød mig til at foretage

en Rejse sammen med ham. Den store Ære han beviste mig ved at vælge mig til sin Rejsekammerat, og den Pludselighed, hvormed jeg fik mit højeste Ønske opfyldt, Overraskelsen og Glæden virkede i Øjeblikket saa overvældende paa mig, at jeg næsten ikke kunde faa mig til at tro, at det virkelig var sandt.

I Løbet af Dagen fik jeg den væsentligste Hindring for min Afrejse ryddet af Vejen. Med bankende Hjerte gik jeg til min Kontorchef, Justitsraad Bärthelson, for at faa Permission i to Maaneder. Han betænkte sig ikke et Øjeblik, men indrømmede mig med en sjelden Elskværdighed og Humanitet, hvad jeg forlangte; min Onkel gav mig med megen Beredvillighed 200 Rdl. til Ekvipering og Nødskilling paa Rejsen, og nu sidder jeg og længes efter, at Afrejsens Dag skal komme og ængster mig ved Tanken om, at noget kunde hænde, saa at jeg ikke kom til at rejse. — Den 11te April er den store Dag.

Odense, Fredag den 12. April 1872.

Endelig kom da alting i Orden. Efter at have sat en utrolig Masse Kræfter i Bevægelse (Gardens Adjudant, Chefen, Generalkommandoen, Krigsminister, Politikontoret og Udenrigsministeriet) kom jeg endelig afsted med Aftentoget den 11te Kl. 7. Kedeligt Rejseselskab. Mælede ikke et Ord. Andersen havde sat mig Stævne i Korsør, hvorhen han vilde begive sig fra Basnæs, men da jeg kom der om Aftenen, var han der ikke. Mit Telegram, hvori jeg meddelte ham, at alt var i Orden, havde ikke naaet ham i rette Tid. Jeg var ikke rigtig tilfreds med Udsigten til at skulle tilbringe hele næste Dag i Korsør, men oplivedes, da Tjeneren lidt efter gav mig et Telegram, saalydende: „Telegrammet kom silde. Jeg kommer imorgen tidlig. Spis, drik og tag Værelse.“ — Jeg gjorde som han havde sagt, tilbragte Aftenen forholdsvis behageligt sammen med Dahlerup, hvem jeg traf paa Hotellet, gik iseng og stod op næste Dag Kl. 7. Da jeg, efter at have beset Byen, kom hjem, kom A. kørende

med en gammel, graa Rejsehue paa og bød mig i de hjerteligste Udtryk velkommen. Da han hørte, at jeg havde betalt Regningen, skændte han paa mig og vilde absolut betale den, men det kunde jeg ikke give ham Lov til, da jeg havde trakteret Dahlerup med en Flaske dyr Rhinskvin. Jeg tilstod ham dette og han tog da det Løfte af mig, at fra nu af var jeg udelukkende hans Gæst.

Kl. 9¹/₂ sejlede vi til Nyborg og derfra med Jernbanen til Odense. Vejret var dejligt. Vi spiste ved Table d'hôte, drak Kaffe og røg Tobak og hvilte en Times Tid. Derpaa gik vi sammen en Tur gennem Munkemøllegade og langs med Odense Aa. Dette var meget behageligt, ikke alene fordi denne Vej i sig selv er meget idyllisk og venlig, men fornemmelig, fordi Andersen om hvert Sted havde saa meget at fortælle. Jeg saa det Sted, hvor han var født, hvor han havde gaaet i Skole, hvor han havde staaet med sin Moder mellem en tæt Skare Mennesker, for at se Fred. 6. og hvor han da, dengang han steg

ud af Vognen, havde sagt: „Aa — det er jo ikke mere end et Menneske!“ Hvorpaa Moderen havde tysset paa ham: „Er Du fra Forstanden, Dreng!“

Efter at have gaaet forskellige Ture i Byen, spiste vi sammen til Aften, (A. drak Snaps) og derpaa samtalede vi længe med hinanden. Han fortalte mange morsomme og interessante Historier. Om Forholdet mellem *Dickens* og *hans Kone* fortalte han følgende: Han erindrede sig Dickens som en overordentlig elskelig Person. Fra mange Sider havde han hørt, at han var en noget sandselig Natur. Fru Dickens var en smuk og fyldig Kone, noget indolent; han havde undertiden truffet hende grædende, ligesom han ogsaa havde set hende komme ud fra et Værelse sammen med Moderen med Øjnene fulde af Taarer. Hendes Søster var pikant, livlig og begavet, men ikke elskværdig. Grunden til Brudet mellem dem var det, at D. havde sendt et Armbaand med et Digt til en Skuespillerinde; det var blevet borte og D. efterlyste det i Aviserne. Det blev sendt, hans Kone tog imod det, troende, at det

var en Present til hende; hun tog det paa, Digtet faldt ud — og hun tilgav ham aldrig, at han, efter at have været gift med hende i 25 Aar, kunde indlade sig i en Forstaaelse med en anden.

Hamborg, Søndag den 14. April 1872.

Igaar Kl. 12 tog vi fra Odense. Biskop Engelstoft og hans Familie (hos hvem vi havde været inviterede til Middag Dagen i Forvejen) var tillige med mange andre paa Banegaarden for at sige Andersen Farvel. Efter en frisk og gyngende Tur over Lillebælt, der straaledede i Solskinnet, naaede vi Fredericia, hvorfra vi kørte i eet Træk hertil, hvor vi kom Kl. 10¹/₂. Vi havde i Forvejen telegraferet til Værten i Hotel L'Europe, der ligger paa Jungfernstieg ved Alster Bassin. Der var lagt i Kakkellovnen, lunt og godt, mageløse Senge, fyrsteligt Værelse paa første Sal ud mod Alsteren (der minder meget om Søerne ved Østerbro) udmærket Mad, god Søvn, — men daarligt Øje.

Det er Aften nu. Jeg har i Formiddag været i Zoologisk Have, som jeg synes ganske udmærket om. Navnlig er Akvariet, med alle de dejligt farvede og skinnende belyste Sønelliker, Søstjerner o. s. v. fortræffeligt. Bjørneburene, hvor man undertiden træffer Bamserne sovende højt oppe i kunstige Træer, Maageøen med det vilde Klippeparti og den kunstige Ruin, hvor Uglerne bo — tiltalte mig meget. Dog lidt „lavet“! Senere hen gik jeg en Tur med A. Fra den store pragtfulde Del af Byen med dens elegante Bygninger, Caefer, Broer, den livlige Færdsel med brogede Fartøjer paa Alsteren og de mange Mennesker paa Gaderne førte han mig ind i et gammelt Kvarter af Byen, der er gennemskaaret af Kanaler. Husene, der ere ældgamle, med fremspringende Karnaper og mærkelige Forsiringer, gaa lige ned til Vandet, uden at der er nogen Gade eller sligt mellem, saa at det bragte mig til at tænke paa de Afbildninger, jeg har set af Venedigs Kanaler. Nogle er brede, andre snævre, nogle lige, andre krumme. I Maaneskin maa de tage sig

meget mystiske og maleriske ud. Den gamle og den ny Verden ligger her Side om Side. Den ny er bekvem og malerisk, — men der er mere Poesi over den gamle. Kl. 4 fik vi ved Table d'hôte en splendid Middag, derpaa gik jeg igen en lille Tur. Andersen gaar i dette Øjeblik op og ned af Gulvet og nynner Mel. „Snart jeg for Altret staar“ — af „Den Stumme i Portici“. — Læst første Kapitel af Brandes Bog.

Hannover, Mandag den 15. April 1872.

Kl. 8¹/₂ tog vi fra Hamburg med Omnibus til Harburg. Man kører med Heste og Vogn ud paa en Færge, sættes over til en Ø, (den største i Elben) som man kører igennem, hvorefter man atter færges over til Harburg. Herfra kørte vi med Jernbanen til Hannover, (engelsk kedeligt Rejseselskab) hvor vi kom Kl. 2¹/₄. Kl. 3³/₄ var der en udmærket Middag, hvor vi traf en Dansk, Grosserer Lemvig. Efterat have drukket Kaffe, gjorde jeg, mens Andersen hvilede sig, Visit hos

Koppels, der modtog mig og Andersens Kort særdeles venligt. Vi blev strax inviterede til Frokost og Middag den næste Dag. Om Aftenen var jeg i Teatret, et meget smukt og rummeligt Theater, hvor jeg saa „Täuschung auf Täuschung“ af Friedrich Schütz. Gennemgaaende var Spillet manieret og usandt, men der var dog Enkelte, hvis Evner ikke vare saa ringe, som Frk. Elbmenreich og Fr. Presburg (naiv). Herr Barthel, en ung Mand, der hverken havde tilstrækkeligt Herredømme over sin Stemme eller sin Person, havde i sit Spil noget elskværdigt og inderligt og i sin Person noget ideelt, der mindede mig lidt om Michael Wiehe. Andersen, der ikke var med i Teatret, ventede mig med Aftensmad og efter at have nydt den og skrevet i min Dagbog under Nydelsen af min Cigar, agter jeg at følge Andersens Exempel og krybe tilkøjs. Vi har her to prægtige Værelser, en Salon og et Soveværelse, med Altaner ud til Byens Hovedplads, der er prydet med en Rytterstatue af den forrige Konge.

Hannover, Tirsdag den 16. April 1872.

Idag Kl. 11 gik vi til Frokost hos Koppels; efter at have spist, kørte vi en Tur gennem Byen, der ligesom Hamburg bestaar af en ny og en gammel Del. I den sidste findes mange morsomme og interessante Bygninger, saaledes Huset, hvor Leibnitz er født. Statuer af Schiller og en General, Vaterlo-pladsen med Victoriasøjlen. Andersen tog efter denne Tur hjem paa Hotellet, medens jeg kørte med Fruen og Frøkenen ud ad Vejen til Hernhausen, som vi dog paa Grund af den stærke Blæst opgave at naa; derimod tog vi ind i den Zoologiske Have, der er meget smuk, skønt ikke saa stor som Hamburgs. En prægtig Tiger og flere udmærkede Løver.

Første Gang A. gjorde Bekendtskab med Bjørnson i Rom, var denne i Begreb med at tage en Skjorte paa; han kastede den og omfavnede ham i al sin Nogenhed. Andersen havde engang været ude at kjøre med B. Da de kom hjem, bad han om at maatte være ene, da han trængte til at hvile sig lidt. Lidt efter stak B. Hovedet ind

og spurgte: „Naa, er han nu bleven Kar igen!“ A. bad om Ro. Nok engang det samme og endnu en 3die Gang. Da tabte A. Taalmodigheden og sagde: „Men for Pokker dog, kan De ikke lade mig have Ro da.“ B. blev overordentlig vred og var i nogen Tid meget uvenlig. „Jeg har set Satan i Dit Ansigt,“ sagde han.

Hannover, Onsdag den 17. April 1872.

Kl. 4 klædte vi os festligt paa og gik til Middag hos Koppels, hvor der var indbuden nogle unge Damer og Herrer, hvoriblandt en Kaptajn, dekoreret med en Mængde Ordner og som havde gjort Felttoget i Jylland med; han vilde bilde mig ind, at hans unge Kone var hans Datter og da det lod til at more baade ham og hende, gjorde jeg dem den Fornøjelse at lade, som jeg troede det. Andersen holdt tre tyske Taler. Det var en luxurios Diner. Om Aftenen gik vi i Teatret, hvor Meyerbeers „Africanerinden“ blev givet. Storartet Sceneri, gode Stemmer; dog in-

tet udmærket, hverken i den ene eller den anden Henseende.

Vi have begge drømt inat. A. at en Dame læste „Sommerfuglen“ op, men sprang det halve over; han blev vred og sagde: „Nu skal jeg læse“. Stor Jubel, men da han skulde til det, stod det ganske galt i Bogen. Han vilde da fortælle, men kunde ikke, af Fortvivlelse sprang Sveden ham ud af Panden. Han vaagnede.

Min Drøm var mindre interessant; det forekom mig, at vi til alle Menneskers Forundring var hjemme i København, fordi vi havde fundet det for anstrengende at rejse !!!

Nu skal vi til Frokost hos Koppels og Kl. 2 skal vi rejse.

Magdeburg, Torsdag den 18. April 1872.

Paa Vejen hertil saa jeg for første Gang Bjerger. Hartzen hævede sig utydeligt i det Fjerne. Vi toge ved Ankomsten Kl. 5¹/₂ ind i Hotel Stadt Prag, der blev os anbefalet af en

smuk ung Pige, som vi rejste sammen med. Alle Folkene her vare meget mugne, baade Pigen, Portieren og Kelneren. Grunden hertil var den, at jeg, der ønskede en Tingest til at sætte Kufferten paa, paa mit naive Tydsk forlangte „ein Kofferträger“, saa at de troede, at vi strax vilde tage bort igen. Misforstaaelsen blev klaret; A. forærede Pigen en Buket Violer, som han havde faaet ved Afrejsen fra Hannover, Kelneren smiler, Pigen ler, Portneren tager Hatten af. —

Igaarftes gik jeg en Tur i Byen og nu kommer jeg atter hjem fra en saadan. Magdeburg er en smuk, gammel By med gamle forsirede Bygninger, smukke Piger og en dejlig Domkirke. Kl. 11 rejse vi herfra.

A. drømte inat, at vi skulde iføres særegne Kustumer med Emblemer, der tydede paa vor Stilling i Livet. Jeg foreslog ham en Lyre, men han generte sig over, at alle skulde se, at han var Poet og valgte en rød Dragt, hvorpaa der med gyldne Bogstaver stod: Røverkaptain. Om Aftenen kigger han under Sengen, for at se om

der ligger nogen skjult og siger saa for Spøg: „Godaften, Røver!“ Han fortalte mig, at han engang, da det forekom ham, at der virkelig laa En, for Alvor søgte at gøre ham bange ved at sige: „Ich bin ein Wahnsinnig“.

Leipzig, Fredag den 19. April 1872.

Igaar kom vi hertil, vadskede os og spiste til Middag; derpaa gik jeg en Tur i Byen. Gaderne vrimlede af Mennesker, Torve og Stræder vare overfyldte med Boder, hele Byen lignede en stor Dyrehavsbakke! (Fortsat i Dresden Lørdag).

Vi vare komne lige midt i Messen. Jeg søgte efter Evne at tilfredsstille min Lidenskab efter at se Kæmpinder, men kun med et lidet videnskabeligt Udbytte; efterat have set 2 svære Madammer kom jeg ned i et Telt, hvor der præsenterede sig en Dame, der hverken var tyk eller stor. Jeg spurgte hende i hvilken Egenskab hun blev forestillet, hun svarede: „Polakinde“. Jeg sagde, at vi kunde saa godt tale Polsk, da jeg

var fra Polen, hvorpaa hun oplyste, at hun havde været saa længe i Tydskland, at hun kun kunde tale Tydsk. Da jeg kom udenfor, stod der paa Skiltet: „Die schönste Dame in Europa“. — Jeg saa endvidere en Deborah, der var kommen her til for at samle de Troende om sig, og som med Snavs i Neglene følte mig paa Hovedet og spaaede mig en glimrende Fremtid. Dernæst var jeg Gjenstand for et grovt, men morsomt Snyderi. En Mand, der stod udenfor et Telt, hvorpaa der stod „Lulu und Normas Enthüllung“, trak mig i Armen og hvidskede mig i Ørene, at naar jeg vilde give ham 5 Gr., vilde Norma vise sig for mig i al sin nøgne Skjønhed; jeg traadte ind tilvenstre, hvor han bad mig mere mig med at se paa nogle Billeder, indtil Norma kom. Lidt efter kom han og spurgte mig, om jeg var færdig til at modtage Norma; jeg sagde ham forskrækket, at jeg vilde blot se hende, intet videre. Nu vilde han have nogle Gr. for at recommandere mig, men da jeg ikke vilde gaa ind herpaa, viste han mig ind tilhøjre. Her var ogsaa nogle Billeder fra

Krigen; kjed af at vente længere, spurgte jeg ham, om hun da ikke snart kom. Han pegede da paa en Stereoskopkasse og sagde, at der var hun. Jeg kiggede derind og saa et ganske almindeligt Fotographi af en anstændig, men simpelt klædt Dame, der sad ved et Bord.

Den Aften tilbragte vi hjemme.

Næste Dag, medens A. gjorde Visitter, var jeg igen ude i Byen. Jeg saa Auerbachs Kælder, hvorfra Dr. Faust siges at være faret ud ridende paa et Vinfad, hvilket ses afmalet udenpaa Huset med følgende Underskrift:

„Anno 1525. Von Auerbachs Keller an dieser Frist
 Der Doctor Faustus geritten ist
 Auf einem Fass mit Wein geschwind
 Welches gesehen viel Mutters Kind
 Solches durch seine sublime Kunst
 gethan
 Und des Teufels Lohn gefangen daran.“

Jeg var dernæst paa Musæet, der ikke er stort, men dog indeholder flere gode Ting: 3 Maaneskinsstykker af v. d. Neer (især det ene), 2 Bil-

leder af Murillo (der skuffede mig) flere af Kramach (navnl. et godt Portræt). Af nyere Kunstnere tiltalte mig Vautier: Kortspillende Bønder, der overraskes af deres fra Kirken hjemkomne Koner, — og en Gruppe, jeg tror af Rietschel, forestillende Maria ved Kristus Lig.

Vi havde Besøg af A.'s Forlægger *French*, der var meget forekommende, og af en Dansk, der er hos Brockhaus og hedder Forst. Om Aftenen vare vi i Theatret, der er stort og smukt, hvor vi saa Rossinis Opera „Wilhelm Tell“. Vi boede her overordentlig elegant, med en Salon, som en Konge ikke havde behøvet at skamme sig over, og et hyggeligt Soveværelse; men det var meget dyrt, for Værelserne alene 8 Rdl. dansk. A. forærede mig Glücks Peter. Næste Dag Kl. 9 rejste vi til *Dresden*.

Dresden. Her har jeg nu idag set mig lidt omkring, og efter alt at dømme synes Dresden at være en prægtig By. Jeg har spadseret paa den store Elbbro, været paa de Brühlske Terrasser, set Slottet og der Zwinger, stort, imponerende og

gammelt. En Statue af Carl Maria Weber (der meget ligner A. paa et ungt Portræt), to af sachsiske Konger, og et gammelt Mindesmærke for Moritz af Sachsen. Efter at have gjort en Visit hos *Fru Scrrre*, der laa meget syg, men maaske næste Dag kunde modtage Besøg af A., naar hun først var bleven forberedt paa hans Komme, spiste vi godt til Aften og gik tilsengs. Jeg drømte, at „de hvide Roser“ var bleven modtaget med stor Ligegyldighed.

Paa Vejen fra Leipzig til Dresden er det først, at en fremmed Natur begynder at udfolde sig; i Begyndelsen fladt hæver det sig stedse til større og større Højder, hist og her stenet Jordbund og Skiferlag, ligesom man ogsaa her kommer igennem den første Tunnel. Faaet Brev fra Oscar og fra Hennings.

Dresden, Søndag den 21. April. 1872.

Imorges gik A. og jeg først lidt ind i den katolske Kirke, der er meget mere interessant udvendig end indvendig. Derfra vilde vi have været paa Musæet, men da det var lukket, kørte vi til Raaslevs, hvor vi af Fruen og Frøkenen blev meget elskværdigt modtagne; medens vi sad deroppe, kom en dansk Dame, Frk. Hansen, Datter af Generalen, i Besøg. Frk. Raasl. tog sit Tøj paa for at vise os hen til *Henrik Ibsen*, hvis Bolig det imidlertid ikke var os mulig at finde. A. gjorde derpaa en Visit hos *Beaulieu de Marevunais*, hos hvem vi ere inviterede til Middag iovermorgen, og imidlertid var Frk. saa elskværdig at vise mig lidt omkring i Byen. Hun er en Verdensdame, livlig og begavet; vi bleve indbudne til en Kjøretur og til Middag imorgen. Kl. 1 spiste vi ved table d'hôte, ganske fortræffeligt ligesom igaar. Vi traf her en engelsk Familie, der vare meget glade over at høre, at det var H. C. Andersen, med hvem de talte.

Medens A. gik til Fru Serre, der ville modtage

ham Kl. 4, gik jeg en Tur i Byen og ind i katolsk Kirke, hvor jeg overværede en Messe, ledsaget af udmærket Sang og Musik. Andersen kom nu hjem fra Fru Serre og bragte mig den Hilsen fra hende, at hun ønskede at se mig imorgen. Vi kørte nu hen til *Ibsen*, der ikke var hjemme, og lagde vore Kort. A. rev sin Finger paa Droschen.

Vi bo her i Hotel Bellevue, som skal anbefales alle, ikke for dyrt, moderate Priser, udmærket Opvartning og meget venlige Folk; tillige med udmærket Udsigt til Elben. Skrevet til Bøgh.

Mandag, den 22. April 1872.

Idag har vi haft en udmærket Dag. Imorges Kl. 10 gik vi paa Malerisamlingen, hvor Entreen kostede $\frac{1}{2}$ Thaler. A. gik snart hjem, men jeg tilbragte Tiden til Kl. 1 i den dejlige Samling. Her er en saadan Rigdom af fortræffelige Ting, saa man svælger deri, bliver overvældet deraf og hverken ved, hvor man skal begynde eller ende.

Jeg traf Larpent der. Det var nærmest den nederlandske Skole, jeg dvælede ved; nogle udmærkede Billeder af Potter, et Landskab af Wouwerman, flere af v. d. Neer, Billeder af Metz, et Blomsterstykke af Huysum, Rafaels Madonna, et mageløst Portræt af Holbein, der hang ved Siden af hans Madonna, Velasquez Portrætter — (Rembrandt Salen var lukket) og mange, mange andre tiltalte mig udmærket. Da jeg kom hjem, gik vi paa den Brühlske Terrasse, hvor vi drak Chokolade, tog en Vogn og kørte til *Fru Serre*, der havde ønsket at se mig hos sig.

Hun sad indhyllet i et Tæppe i sit dunkle Soveværelse, en lille fed Kone med en uhyre opsvulmet Hals, levende graa Øjne og en varm og hjertelig Følelse, der kom frem i hendes Tale, som ellers gik med stort Besvær. Hun var meget venlig, sagde at det glædede hende meget at se mig og indbød mig hjerteligt til at tilbringe mindst fire Uger hos sig paa hendes Gods i Maxen. Der var en Grevinde Bauditz i Besøg, der var opdragen til sit 17 Aar i Jylland, forstod Dansk og

underholdt sig meget med mig. Endvidere var der hendes Selskabsdame, en gammel engelsk Dame, Marquerite. De var alle meget grimme undtagen 3 smaa Hunde, der boltrede sig i Fru Serres Seng. I hendes elegante Vogn kørte vi til *Ibsen*, der bor meget tarveligt. Han modtog os tilsyneladende meget venligt, men jeg tror egentlig, at han helst var fri for vort Besøg. Hans Søn, en smuk Dreng med et mærkeligt Ansigt, sad hele Tiden og saa paa os over en Bog.

Fra ham kjørte vi til Raaslevs. Fruen havde bestilt en Vogn og i den tog vi en smuk Tur gennem Grosser Garten, hvor der er et lille Slot i Rococo, bygget for Gräfinn Königsmark, nu Musæum (Rietschels). Til Middagen vare foruden os ogsaa Violoncellisten Grützmaker og Doctor Hübner, Directeur for Galleriet, indbudne, og den sidste var saa venlig at give mig sit Kort, der skaffede mig fri Entre til Musæet. Kl. henved 8 tog vi hjem; jeg gik en dejlig Tur i Maaneskin paa de Brühlske Terrasser, hørte noget paa en Concert i en Pavillon, gik hjem, spiste og sov.

Dresden, Tirsdag den 23. April 1872.

Ogsaa idag har det været en udmærket Dag. Om Formiddagen var jeg paa Galleriet. Kl. 2 kjørte vi til *Beaulieu*; vi kom noget for tidligt og bleve af Tjeneren viste ind i hans Værelse, hvor han stod i Skjorteærmer; paa en munter Maade gjorde han Undskyldning for denne Modtagelse, bød os hjerteligt velkomne og sagde til os, at han skammede sig ved, at vi vare „so prächtig“ (han mente med hvidt Halstørklæde), da det, som han havde sagt, kun var en ganske tarvelig Familiemiddag. Det er en ældre Mand paa over 60 Aar, men med et ungdommeligt Udseende og en smuk Figur; han er livlig, begavet, vittig, fin og ridderlig, kort — jeg syntes, det var en prægtig Mand. Han har i tidligere Tider været Hofchef og Theaterintendant i Weimar, og er nu gift for 3die Gang. Han har en Masse Børn, fra voxne til ganske smaa bitte; de blev ved at komme ind i en Uendelighed. „An Kinder ist hier kein Mangel“, sagde han. Han boede smukt, men ikke rigt, ligesom det i det Hele

gjorde Indtryk af, at de mange Børn kostede uhyre meget. Den ældste Datter, der skal være Hofdame i Weimar, var en høj, slank, mørk og smuk Pige, med glandsfulde Øjne og en fortræffelig Mund. Hun var meget elskværdig og kvindelig. Foruden hende var der endnu en voxen Niece i Besøg, en noget sværere kjøn, ung Pige med skjælmske brune Øjne, der fik et meget pikant Udtryk derved, at hun skelede lidt. Ved Bordet, hvor de mindste Børn uafadeligt sad og stirrede paa os og hvor en fransk Guvernante ragede op mellem Børneflokken paa den ene Side af Bordet, som en Eg mellem Smaakrat, fik jeg Plads mellem de to unge Piger. Niesen var overordentlig lattermild, og hvergang jeg tog en Fejl i mit Tydske, navnlig naar jeg sagde jo istedenfor ja, lo de stærkt; de sagde, at det klang saa morsomt, og prøvede paa at sige det efter med den samme Betoning. Beaulieu skjændte leende paa dem og sagde, at det var meget uopdragent af dem at le af deres Gæster. Efter Bordet drak vi alle Kaffe i hans Værelse. Flere nye Børn kom ind, andre

gik i Skole, og atter andre legede i Haven; hvert Øjeblik hørte man smaat Graad dernedefra, naar en eller anden af dem faldt ned fra et eller andet Sted. „Naar man har 7 smaa Børn“, sagde Moderen, „saa falder der bestandig et ned“.

Derfra kørte vi Kl. 5 til *Fru Serre*, der var meget bedre idag. Ligesom igaar var der flere ældre Damer, hvoriblandt en russisk Digterinde, en tynd, mager Skikkelse med en rund Hat paa Hovedet og blaa Brillen paa Næsen. Det var en meget karakteristisk Scene, da hun, i det mørke Soveværelse, med en haard, dyb, profetisk Stemme deklamerede et langt Digt for Andersen, medens smaa Hunde sad rundt omkring i Krogene og en stor Papegøje pludrede i det næste Værelse. A. troede engang, at det var forbi og begyndte at takke hende, men hun fortsatte øjeblikkeligt uden at lade sig anfægte i mindste Maade. I Fru Serres Vogn kjørte vi derpaa en Tur i Grosser Garten og saa hjem.

Om Aftenen vare vi i Theatret og saa „*Othello*“, der blev særdeles tilfredsstillende givet. Des-

demonas Fader (Helmuth) Othello (Porft) og tildels Jago (Jaffé) Desdemona (Frk. Ulrich) og Jagos Kone (Bayer) tiltalte navnlig. En ganske udmærket Iscenesættelse. Da det gamle Theater er brændt og det nye i sin Vorden, er der opført et midlertidigt Th. af Brædder, der indeni er ganske bekvemt og kjønt.

Da vi kom udenfor, forbavsedes jeg over det store Panorama, der laa for os. Fuldmaanen stod paa Himlen, omgivet af forsøvede Skyer, beskinrende de bagved liggende Taarne, medens den lod den store, katolske Kirke træde mørkt og truende frem i Forgrunden. (Andersen fortalte, at da han havde set „Macbeth“, havde han i sin Begejstring sagt til Oehlenschläger: „Det kan man kalde Tragedie,“ hvorpaa Oehlenschläger havde svaret koldt: „Naa — ja — det forstaar sig“). Endvidere fortalte han, at der engang var kommen en Humbugmager til København, der havde givet sig ud for den berømte *Maler Kayser* og sendt trykte Breve til alle bekjendte Folk i Kbhvn, om at han havde faaet den Bestilling fra

Tydskland at rejse rundt for at male alle berømte Folks Portrætter og at han derfor bad dem om at komme til sig. A. gik *strax* derhen og traf der *R. Bay* og *Bournonville* og han kom til at tænke: „Det er egentlig meget komisk, at vi 3 stormer herhen for at blive berømte“. Senere sendte Hr. Kayser en Skrivelse om, at de ikke kunde blive optagne blandt berømte Mænd, medmindre de betalte 25 Daler hver.

Jeg har idag faaet Brev fra Hjemmet og fra Bøgh. Igaar skrev jeg til Ida.

Thorald Jerichau har været her uden at træffe os.

Onsdag den 24. April 1872.

Imorges kom *Thorald Jerichau* og tog gale Billetter til os til Theatret, ligesom han ogsaa ved Bortgangen medtog Andersens Hat istedenfor sin egen. A. blev frygtelig gal i Hovedet, smeldede Hatten mod Bordet (den har senere i Vreden faaet saa mange Knubs, at den næsten ikke er til at gjenkende) og sagde: „Det Satans

Æ! Nu har han taget min Hat.“ I Vognen tog han den af Hovedet og sagde i fuld Alvor: „Nu bliver jeg bestemt ganske skurvet i Hovedet, — hele Panden klør paa mig.“ Jeg tilbød ham da at skifte Hat og han sad med min lille runde Hat paa Skjæv og med Bule i og saa meget friskfyragtig ud. Nu er Vreden gaaet over; han ligger paa Sofaen og sover uden Tænder, men for et Øjeblik siden sang han: „O Thorald! kom tilbage! Alt med min stjaalne Hat!“

Jeg har været paa Galeriet imorges; derfra en Visit hos Beaulieu's og hos Raaslevs, en lang Kjøretur i Fru Serres Vogn, Champagne hos Majorinden; Kl. 4 $\frac{1}{2}$ spise vi ved table d'hôte og Kl. 6 $\frac{1}{2}$ skal vi i Theatret og se „Den flyvende Hollænder“.

Prag, Torsdag den 25. April 1872.

Andersen var meget forbitret paa Thorald hele Dagen igaar: „Jeg er vis paa, han har været hos Fruentimmer, sagde han, og hans Forbitrelse steg, da de Pladser, vi om Aftenen havde, vare

overordentlig slette. Jerichau kom først Kl 7¹/₂, og da var A. allerede gaaet efterat have bedt mig sige til ham, at han skulde følge med hjem, da A. vilde tale alvorligt med ham. „Den flyvende Hollænder“ begejstrede mig ikke; kun Spindeviisen tiltalte mig. Sentas Parti blev meget smukt sunget af Aglaia Orgeni. Bagefter skjændte A. paa Thorald og sagde, at han aldrig skulde glemme det, ligesom han ogsaa bebrejdede ham, at hans Moder engang havde forhindret ham fra at komme i Theatret i rette Tid, — men næsten i samme Aandedrag sagde han: „Lad saa det være glemt!“ Thorald forlod sønderknust Hotellet.

Idag Kl. 12 rejste vi fra Dresden, hvorfra jeg medbringer et udmærket Indtryk. Fru og Frk. Raaslev vare paa Jernbanen med Buket til Andersen. Rejsen fra Dresden til Prag er overordentlig dejlig. Man følger bestandig Elbens Løb gjennem alle dens Krumninger igennem det sachsiske Schweitz; vi havde det dejligste Vejr. Solen skinnede paa Elben, paa Skibene og Tømmerflaaderne der, den kastede det dejligste Lys paa

Bjergskraaningerne, snart vilde og stenede, snart bevoksede med Træer, mørke Graner, lyse Birke og Linde, og Frugttræer, hvidnende som om det havde sneet med Blomster. Hele Vejen ligger Huse og Hytter, og overalt ser man Folk, snart beskæftiget med at bryde Sandsten og Skifer, snart med Agerdyrkning.

I *Bodenbach* bliver Tøjet efterset, men vort ikke. „Behøves ikke, høje Herre!“ sagde Manden, da A. stak ham Ordnerne op i Næsen. Man kommer over den Bømiske Slette og det bliver atter fladt, indtil mod Slutningen Bjergene atter begynde at hæve sig i Horisonten. Ved Solnedgang kom vi til Prag, der ligger højt og dejligt. En glimrende Aftensol kastede sit Lys paa de gamle Taarne. Vi toge ind i Hotel „der schwarze Ross“, hvor der er en lys Kelner, der siger: „Guten Abend, meine Herren“, hvergang han ser os. Han har i Løbet af en halv Time sagt det 5 Gange. Vi stillede vor store Hunger ved et godt og kraftigt Maaltid, drak Vin og spiste Kage paa vort Værelse og gik tilsengs.

Jeg maa ikke glemme, at fra Bodenbach sade vi i Coupé med nogle Damer, hvoraf der var en ældre, som A. kalder „Dominanda“; mellem hende og ham var der bestandig en stille Skærmydsel om Vinduet. Andersen tituleres her: „Deres Naade“. (Forleden Aften, da vi vare komne i Seng, sagde han, efterat vi havde tiet længe: „De er et rigtigt rart Menneske og jeg er Dem meget taknemlig“).

Prag, Fredag den 26. April 1872.

Da vi imorges havde drukket Kaffe, toge vi en Vogn, hvormed vi næsten kørte rundt i 3 Timer. Det er daarligt Vejr idag, koldt og regnfuldt, men desuagtet har jeg faaet et Indtryk af denne gamle, maleriske By, som jeg aldrig skal glemme. Overalt, hvor man kommer, mindes man om, at man befinder sig i en katolsk Stad; allevegne støder man paa Helgenbilleder, baade malede og huggede; stundom er der tændte Lys foran, stundom Blomster af Vox, grønne Krandsse o. s. v. Folk

ligger knælende udenfor og Forbigaaende tage Hatten af, Gaderne lugter af Røgelse, Ligtog med Lys og Lygter, Chordrenge og Marchaller gaa forbi.

Vi kjørte over Carlsbrücke, en dejlig Bro over Moldau, besat med Helgenbilleder (navnl. den hellige *Nepomuk*, der herfra styrtedes i Floden) og forsynet for hver Ende med et gammelt Taarn (af smukke gamle Taarne er der her i Prag en stor Rigdom), ad stejle Gader op til *Hradschin*, Prags Kapitolium, hvorfra man har den mest storartede Udsigt over Byen med alle dens dejlige Taarne og de store, grønne Bjerge, der indeslutter den. Her ligger Slottet, hvor vi saa Kaiserinden paa Ryggen (hun ligner Tante Øst) og den gamle Domkirke (1344), der er meget interessant (navnl. Nepomuks Sølvkiste), og den hellige Wenzels Kapel, hvis Vægge ere smykkede med gamle Frescomalerier og bhmiske Ædelstene. Derfra kørte vi til *Jødekvarteret*, som jeg kunde have haft stor Lyst til at dvæle lidt længer i, end vi gjorde; vi fik saagodtsom ikke

set andet end den gamle, overordentlig interessante Synagoge: „Alt — neuschule“, der efter Sagnet skal være bygget af de første Flygtninge fra det forstyrrede Jerusalem. Den ligger halvt under Jorden og er et lille, sort Rum, næsten ganske opfyldt med alleslags Sager, hvis Væsen og Betydning jeg ikke forstod og ikke fik Tid til at faa forklaret. Den interessante Jødekirkegaard saa vi, kjørte derpaa til *Taynskirke*, hvor *Tycho Brahe* ligger begravet, saae *Radtskis* Statue, Kaiser Franz Monument o. s. v. og hjem.

Senere har jeg gaaet forskellige Ture i Byen og har faaet mit første Indtryk bekræftet. Prag er et Sted, der nok er et længere Ophold værd; der er over den en Stemning, som, omend melankolsk, over ingen anden af de Byer, jeg hidtil har set.

Brünn, Lørdag den 27. April 1872.

Imorges tidlig tog vi fra Prag. Den første Halvdel af Vejen, som er temmelig flad, er der intet at mærke ved, men desto mere ved den

anden. Den giver ikke Vejen gennem det sachsiske Schweitz noget efter i Skønhed. Store skovbevoksede Fjelde, de bøhmiske Bjerge, hæve sig paa begge Sider og undertiden aabner der sig dejlige Udsigter til Dale, gjennemslængede af Aaer; hvert Øjeblik kommer man gennem Tunneller. Navnlig var Adamsdalen noget af det smukkeste, man kan tænke sig. Det er navnlig, naar man ser slige storartede Naturskønheder, at man stærkest har Følelsen af at rejse.

Efter en anstrengende Rejse paa 9 Timer kom vi til *Brünn*, hvor vi toge ind i Hotel „Kaiser zum Oesterreich“ (ikke godt). Byen er meget livlig og har et sydlandsk Præg; her var saa varmt, at jeg om Aftenen Kl. 9 stod i Skjorteærmer i et aabent Vindu og endda havde det temmeligt varmt. Ved Middagsbordet gjorde jeg et Impromptu, der er temmeligt flovt, men som jeg til Erindring for mig selv nedsætter:

„I mørk og skummel Taage saa vi Bøhmens gamle
 Stad,
 Ej engang et Smil den gav os, da vi skulde
 skilles ad.

Brünn er mere venlig sindet, end sin gamle, tvære
 Søster,
 for hvad hin forbrød imod os, denne smilende os
 trøster.“

Hermed drak vi Brünns Skaal. En smuk Spadseretur er der paa *Francensberg*, lige ved Hotellet; jeg var der to Gange, ved Solnedgang og senere, da alt var indhyllet i et mystisk Halvmørke; det sidste var det bedste; man havde en dejlig Udsigt ud over Landet, mange Lys tindrede derude og Jernbaner med den røde tindrende Flamme foran kom ilende frem; længer ude var der ganske stille, Bjergene hævede sig i en blaa, drømmende Taage. Vi skrev til Fru Serre, hvis Fødselsdag det er imorgen.

Wien, Onsdag den 1. Maj 1872.

Vejen fra Brünn til Wien er ikke i nogen Maade mærkværdig. Coupeen var fuld, Varmen utaalelig, Rejsen ubehagelig. En storartet Banegaard modtog os; vi traf der den unge Grev Raben; kjørte til Hotel „zum König von Un-

garn“, der ligger ved Stephanspladsen, midt i Byen. Siden vi ere komne her, har vi maattet flytte om i 3 forskellige Værelser. Af hvad jeg her paa mine Ture rundt i Byen har set til Wien, er det en stor, glimrende, livlig By, hvis Valgsprog er „Leben und leben lassen“. Om Mandagen havde vi Besøg af Hägg, der er en rigtig rar og begavet Fyr; med ham har jeg turet noget om; han har foræret mig sit Portræt og en Bog af Wagner, hvem han sætter meget højt. Om Tirsdagen havde vi Besøg af *Grev Raben* og *Holck*. Holck har et intelligent Ansigt og det lader ikke til at lyve. Hägg har spillet for mig af Schubert, og af sig selv et Brudstykke af en Ouverture: „Hradschin“, som tiltalte mig meget. Om Aftenen var vi i „Theater an der Wien“, hvor vi saa noget vanvittigt Tøj, der hed: „Drei Paar Schuhe“. Den bedste var *Frk. Marie Gcistinger*, der er Direktrice for Theatret og efter hvad man siger løs paa Traaden; hun var virkelig meget god i sit Slags; *Friese*, der spillede en Roué meget morsomt, og Hr. *Romani*, der

spillede en jødisk Børsspekulant, delte med hende Aftenens Laurbær; bagefter spiste vi i al Hast til Aften i en Ølkjælder, men fik næppe Tid til at sluge Maden, da A. kun havde givet mig en meget kort Frist og Theatret var meget senere forbi, end vi havde antaget. Jeg fik dog alligevel lidt Skænd, fordi jeg kom senere hjem end fastsat.

Jeg maa ikke glemme, at vi om Mandagen var en kort Visit hos *Falbe*, der boede smukt paa Schwartzengerger Platz og modtog os naadigt. Jeg har her faaet Brev fra Hjemmet og fra Oscar og skrevet til Bøgh og Hennings. Jeg har glemt at fortælle, at jeg først havde taget Billet til Burgtheatret, men da Stykket blev forandret, og ingen af de gode kom til at spille, byttede jeg dem.

Den anden Nat vi vare her, fik A. midt om Natten pludselig Skræk for, at Opvarteren var gaaet med hans Tænder; jeg stod op, tændte Lys og fandt dem; beroliget sov vi videre. *Falbe* var her nu og inviterede os til Middag imorgen

Kl. 5¹/₂; jeg havde haabet at kunne undgaa det. A. har taget Billetter i Aften til „Flick og Flock“, de koste 3 Rdl. 2 mk. Stykket.

Torsdag den 2. Maj 1872.

Hver 1ste Maj er det en Fest for Wienerne, idet den saakaldte „Praterfahrt“ da finder Sted. I store Masser begive Folk sig da ud paa Prateren, en milelang Alle af Kastanietræer. Langs hele Gangstien sidde de paa Bænke og Stole og se paa Folk, der pyntede gaa forbi og de lange Rækker af elegante Ekvipager, der begive sig ud paa den ene Side og hjem paa den anden Side af Vejen. Det gælder blot om at vise glimrende Toiletter frem. Jeg var derude med Hägg og hans Værtinde, en *Baronesse von Eichen*, der forekom mig meget mærkværdig; hendes Mand, hvem man ikke saa det mindste til, var efter hendes Sigende „durch und durch Cavallier“. Hun sagde „Du“ til Hägg, kaldte ham undertiden „Sohn“ og sagde mig i Fortrolighed, at de vilde

adoptere ham for at han kunde blive adelig; da hun vel kunde læse i mit Ansigt, at jeg ikke skattede denne Lykke saa overordentlig højt, sagde hun, at det var en pommersk Adel, og at de kunde faa Masser af Penge for at adoptere En. Hägg have et ret elegant Værelse med Piano og Betræk paa Møblerne, men Familien selv boede meget tarveligt og uordentligt. En lille, kjøn Pige, som de havde taget til sig, skulde efter Baronessens Plan ægte Hägg, naar hun blev stor; da jeg sagde, at man ikke kunde bestemme saadant noget saa længe iforvejen, svarede hun mig: „Ich will es! Hr. Hägg ist ein gutes Kind und er will ein grosser Künstler sein; er muss aber ein eisener Hand neben sich haben.“ Hun var i grande Toilette med Halsen og Armene beklædte med hvidt Flor, der dannede en Halvkjole over en blaa Robe. Med en af os paa hver sin Side marcherede hun optaget afsted. Først sad vi længe ved Nydelsen af en Flaske sur Vin og noget Seltersvand, siden gik vi til „der Wurstelprater“, hvor den simplere

Del af Folk samle sig og hvor der navnlig nydes Schweitzerost og Salamipølse til Øl; man faar det smidt hen paa et nøgent Træbord og spiser med Fingrene; Baronessen brød et lille Stykke af sit Brød og et lille Stykke af sin Ost, kladskede det i Hænderne paa mig og ønskede mig velkommen til „Wurstelprateren“. Da Kl. var saa mange, at A. ventede mig hjem, gik jeg. —

Om Aftenen vare vi i den store Opera. Et storartet, prægtigt Theater, der er indrettet med en overordentlig Luxus. Det rummer 7000 Mennesker, har 5 Etager, men er saa godt proportioneret, at man aldeles ikke føler sig trykket af Højden. Vi saa „Flick und Flock“, tomt og indholdsløst, men udstyret med en uhyre Pragt, kunstigt Maskineri og Masser af Danserinder.

Linz, Lørdag den 4. Mai 1872.

Om Torsdagen havde vi Visit af *Julius Price* og en Captain —, samt af Violinisten *Wilhelm Junk*. Den sidste, der inviterede os til Middag

om Fredagen, førte mig ind i den store Opera, hvor han spiller og viste mig om der. Det saa ud som om Tilskuerpladsen laa Lig; baade Gulvet og Siderne vare ganske indhyllede i hvide Klæder. Paa Scenen, der adskiltes fra det øvrige Theater ved et Jerngitter, var der mere livligt; to Musikanter gned lystigt paa deres Violer, medens Mandfolk og Fruentimmer, snart i deres egne Klæder, snart i Trikot og med blottede Halse, af og til, naar det selv faldt dem ind, sparkede op i Luften, sloge Pirouetter og Pas de Basque, ligesom Sprællemænd, der bliver trukket i Snorene. 6 Trapper førte han mig ned under Gulvet; dybt nede var der store Dampmaskiner, der lydløst trak Dekorationerne ned og op, naar der gennem et Talerør blev givet Ordre; ligeledes var der store Vandbeholdere, ved Hjælp af hvilke hele den underjordiske Del af Theatret i et Øjeblik kunde sættes under Vand. Dernæst viste han mig Conservatoriets store og lille Concertsal.

Kl. 5¹/₂ vare vi hos *Falbes*. De vare høflige, men kjedelige og efter en Times Tids Forløb gik vi i Theatret; vi saa der „*Don Juan*“; Decorationerne (navnl. Salen paa Slottet, og en Gaard i Maaneskin, indesluttet af Søjler) og Iscenesættelsen (navnl. Begyndelsen) morede mig. Orchestret er udmærket; Anna blev fortræff. sunget; tildels Zerlina og Elvira, men Don Juan og Leporello vare daarlige.

Den næste Dag kom Hägg tidligt til os, jeg var med ham i *Capuzinerkirken* (Helgenes Benrade i Sølvklæder).

Efter tillige at have set en anden Kirke, gik jeg hjem med ham, tog Afsked med hans Værtinde, lagde Kort hos Falbes, tog et varmt Bad og kom for sent hjem og fik Skænd. Kl. 3 vare vi til Middag hos *Junks*; en temmelig tarvelig Familie, hvor der var en mageløs Regierungsrath, hvor Maden var yderst slet, hvor Andersen fik noget galt i Halsen og ledsaget af Manden og Konen maatte gaa fra Bordet, hvor der var meget stille, medens han hostede og spyttede i et

andet Værelse; mod Fruens Protest paastod han, at der havde været en Knappenaal i Kjødet, som han havde slugt og som han tydeligt følte siddende derinde; den Aften og den følgende Dag var han meget urolig for Følgerne; først nu begynder Ængstelsen at tabe sig noget; men den havde været saa stærk, at den ganske havde fordrevet Frygten for, at en lille Prik over det ene Øjenbryn skulde voxe til en stor Gevæxt, der skulde dække det ene Øje, hvilket atter havde bragt ham til at glemme, at han muligvis kunde faa Brok, fordi jeg havde rørt ham lidt med min Stok paa Maven, hvilket endelig havde bragt ham til at opgive Tanken om at faa Ledevand i Knæet, hvilken ved Ankomsten til Wien var meget levende hos ham.

Imorges rejste vi Kl. 9 fra Wien, i et udmærket Vejr, gennem det dejligste Land; blomstrende Enge, blinkende Aaer, Kornmarker, skovbevoxede Fjelde, fjerne Bjerge med Sne, hvorpaa Solen lyste, saa at de skinnede som Transparenter. Hägg var paa Banegaarden og skulde

have bragt mig en rød Rose og sige noget smukt, men han havde glemt begge Dele.

Nu er vi her i *Linz*. Jeg er lige kommen hjem fra en lille Tur; en Bro fører over den blaa Donau; paa begge Sider grønne Bjerge med hvide Huse. Den varmeste og reneste Luft, det mest straalende Solskin — dejligt!!! Jeg kommer nu lige hjem fra en Tur langs med Donauen, hvis Dejlighed ingen kan ane, langt mindre beskrive. Luften var saa ren og saa varm og ikke en Vind rørte sig; fjernt, fra et offentligt Sted, hørte man Musik, Aftenklokkerne ringede og Aftensolen kastede sin gyldne Glands over det hele. Floden gjorde en Krumning tilhøjre, hvis Omgivelser et fremspringende Fjeld forhindrede mig fra at se; ligeoverfor dette stod Solen og kastede en diset Taage hen over Vandet; bagved denne anede Tanken en overjordisk Dejlighed. Et Skib bøjede om Hjørnet og sejlede igjennem Soltaagen, og alt paa Dækket skinnede og lyste, som om Glandsen fra Synets Dejlighed endnu hvilede derover. Vendte man sig om, da var alt

forneden mørkt og stille, men Kirketaarnes Spir og Tinderne paa de højeste Huse skinnede, som om ogsaa de kunde se ind i det forjættede Land! — Det er haardt at skulle sidde inde i et beklumret Værelse, naar alt ude er saa smukt. Var jeg alene, gjorde jeg det ikke.

Salzburg, Mandag den 6. Maj 1872.

Igaar 5 $\frac{1}{2}$ kom vi hertil og tog ind i et udmærket Hotel, *Hotel d'Autriche*. Vi har et stort, rummeligt Værelse med en dejlig Udsigt. Lige udenfor vore Vinduer gaar en Promenade, beplantet med fyldige, blomstrende Kastanietræer, udenfor denne løber Floden (Salzsach) rivende forbi; paa den anden Side af denne, er der en lignende Promenade med grønne Træer og smukke Anlæg, begrændset hele Vejen af lyse Huse af et sydlandsk Præg, overalt forsynet med udvendige hvide eller grønne Persienser. Disse lyse Huse blive endnu mere skinnende ved den mørke Baggrund; de er nemlig byggede lige op

til de nøgne, sorte Fjeldvægge, der hæve sig stejlt i Vejret og paa Toppen ere bevoxede med grønne Træer. Aabner man nu sit Vindue, saa har man paa højre Side en Bro og paa begge Sider af denne en Kirke, hvis slanke Taarne smukt forene sig mod den blaa Luft, ellers er Udsigten fri; kun fjernt begrændses Horisonten af blaa Bjerge. Ser man til venstre har man et overordentligt dejligt Skue for Øje. Ogsaa her fører en Træbro over Floden. Bjergene, der her helt er bevoxede med Grønt, hæve sig til en betydeligere Højde og allerøverst paa Toppen ligger der en stor, malerisk gammel Borg, der tager sig højst romantisk ud og passer fortræffeligt ind i den Stemning, som det hele giver; det er Fæstningen *Hohen Salzburg*, der er bygget 1088. Ved Flodbreden hæver sig paa denne Side flere høje Kirker, ovenover disse det grønne Bjerg og øverst Borgen. Her ligger ogsaa det kongelige Slot, Mozarts Statue og St. Peters Kirkegaard, der er overordentlig malerisk; rundt omkring løber der Buegange, hvor den ene

Familie-Begravelse findes ved Siden af den anden, forsynet med Malerier, Blomster, forgyldte Crucifix, Lys o. s. v. Flere Steder laa Dødningehovederne af alle Ligene i Gravene enten frit eller i Glasæsker. Her ligger Haydn begravet; ved Indgangen til Kirkegaarden er der en ejendommelig lille Spise- og Drikkestue, hvor Haydn plejede om Aftenen at sidde og drikke. Da jeg var der, spillede fra et Kirketaarn et nydeligt Klokkespil og dette i Forening med den romantiske Borg paa Klippen og de maleriske Folk i Vinkneipen tog sig for mig ud som om et af de mekaniske Uhre, man ofte ser forevist, pludselig var bleven til en fyldig Virkelighed. —

Igaar Eftermiddags gik A. og jeg henad en Gade og ind ad en Port, hvor en Uendelighed af Trapper førte op til det saakaldte *Capuzinerbjerg*, paa hvis Top, der ligger et Kloster. Opad disse Trapper valfarte fromme Pilgrimme og de tilbagelægge da hele Vejen paa Knæene. Langs hele Strækningen er der smaa Hytter med Jerngitre for, i hvilke man i store Træfigurer ser

fremstillet Christus' Gang til Golgata; det begynder med Christus bedende paa Bjerget og det ender øverst oppe med en Fremstilling af Kristus og Røverne paa Korsene. Figurerne ere i naturlig Størrelse og malede med stærke Farver. Fromme Troende have forsynet Kristus og Maria med Blomster og Krands og undertiden er der bunden et fint Lommetørklæde til Christus' Haand. Saasart man er kommen noget op paa Bjerget, har man den dejligste Udsigt over Byen og Landet; Husene ligge indesluttede mellem Bjergene, som en Flok Faar, der søgte Ly mod et Uvejr. Floden slynger sig som et blinkende Baand gjennem Landet. Vi vare der ved Solnedgang; nederst var der luende rødt, saa kom nogle sorte Skyer, kantede med en skinnende Guldbræmme, og ovenover dem var den reneste, mildeste Luft, med en Overgang gjennem mange Nuancer fra grønt til det dybeste Blaa. Fra Klosteret kan man gaa en anden Vej ned, gjennem en mørk, mystisk, forunderlig Klostergang, der ad en Uendelighed af Trapper fører ned i

den saakaldte „Steingasse“. Gaar man blot et lille Stykke tilvenstre henad denne maleriske, sydlandske Gade, kommer man til et Punkt, der ligesom er et Mødested for Vinter og Sommer. Staaende under et Fjeld, der bugner af Grønt og Blomster i hele Foraarets Fylde, ser man kun ganske kort foran sig, vilde Klipper, hvor alle Revner og Kløfter er bedækkede af den hvideste Sne.

I samme Gade er ogsaa det Hus, hvor *Theofrastus Paracelsus* er død. *Mozarts* Fødehus er betegnet ved en gylden Indskrift: „*Mozarts Geburtshaus*“. Byen er i det Hele meget malerisk og af et ganske sydlandsk Præg: underlige smalle Gader, utallige Gennemgange, Masser af Brønde og Springvande (det med Flodhesten) og en stor Rigdom paa Kirker.

A. tror nu, at Knappenaalen er gaaet over i den anden Side.

Kupfstein, Tirsdag den 7. Maj 1872.

Imorges var vi oppe Kl. 7, fordi vi skulde afsted Kl. 9¹/₂. Vejen er smuk og frugtbar. Nu er vi her i *Kupfstein*, en lille By med et landsbyagtigt Præg, midt i det østerrigske Tyrol. Vi bo her i Hotel zu der Post, der dog ikke bør betragtes som andet end en stor Kro, og saavidt som jeg kan skønne, ere vi her de eneste Gæster. Maden er daarlig og Opvartningen slet, men Udsigten storartet dejlig; lige under vore Vinduer flyder Innfloden rivende forbi, nu og da sejler en med Tømmer svært belastet og bemanded Pram forbi, og Mandskabet maa bruge sig dygtigt for at styre rigtigt under Broen; overalt hvor man ser hen, hæve sig store Bjerge, der ganske indeslutte den lille idylliske Dal, hvori Byen ligger; nærmest ved ere de grønne og mørke; men alt som de trække sig længere tilbage, fortønes de mere og mere i blaa Taage, allerlængst borte hæve Snefjelde sig ivejret, saa skinnende hvide, saa man har vanskeligt ved at skjelne dem fra de hvide solbelyste Skyer, der

lejlighed sig paa deres Toppe. Byen er landlig og sommerlig. Køerne drikke af Brøndene og brøle paa de grønne, solvarme Enge; en lille Pige sad i Græsset og syede —!

Innsbruck, Torsdag den 9. Maj 1872.

Igaar Middags rejste vi hertil. Vejen er smuk, langs med Innfloden; paa begge Sider store Bjerge. Innsbruck ligger ganske indesluttet mellem meget høje Bjerge, som man i Begyndelsen antager for vældige Tordenskyer; uagtet Byen i Indbyggerantal neppe er større end Odense, gør den ved hele sit Udseende dog Indtryk af en stor By. Det er koldt regnfuldt og taaget. Salzburg forekommer mig baade mere ejendommelig og mere smukt beliggende. Vi bo i Hotel d'Autriche, meget godt; table d'hôte.

Vi spiste og spadserede igaar sammen med Raben og Holck; de rejse idag Kl. 5 til München. Domkirken her er meget smuk og karakteristisk; i Midten er Kaiser Maximilians præg-

tige Grav, rundt om i hele Kirken store Malmstøtter af Konger og Dronninger. Tilhøjre ved Indgangen Marmormonument for Andreas Hofer. Det gyldne Hus. — Skrevet til Bøgh, faact Brev fra Hennings.

(Navnlig naar vi skal til at rejse, render A. i en Uendelighed paa et vist Sted: „det er ogsaa ulykkeligt,“ siger han, „at man ogsaa skal have Fantasi i Endetarmen“. *Hertz* gjorde det samme. Engang da han ikke kunde erindre sig en By, hvori de havde været sammen, beskrev Andersen „Stedet“ for ham, og strax stod hele Byen for hans Erindring. Den gamle Fru *Bügel* var en meget original Kone og det er hende, som A. har brugt som Model til den gamle Baronesse i „De to Baronesser“. Hun sagde engang til Andersen og Thorvaldsen: „I to fordærver jeres Maver ved alle de Retter, I faar i Selskaber. Vil I spise hos mig imorgen, men I faar kun een Ret?“ Thorvaldsen betingede sig da to Portioner. De kom og fik Grønkaal og Champagne. Det var ogsaa hende, som, da hun blev forestillet for

Goethe, sagde til ham: „De har skrevet meget.“ — „Ja“. „Men De er egentlig en stor Svinhund,“ hvorpaa G. vendte Ryggen til og gik sin Vej. Hun faldt engang og brækkede sit Ben og da hun af den Grund maatte ligge tilsengs, bad hun A. om at sende hende en Bog; han sendte hende da en af Ingemanns, men fik den tilbage, „da hun ikke vilde have Religionsstumper rodet op med Trynen“. Saa sendte han hende en Bog af Hillerup, som han ikke havde læst, men hvis Indhold var dette, at en ung Mand, som elskede en ung Pige, hvem han ikke havde Raad til at gifte sig med, for at faa Penge giftede sig med en gammel Kone efter hendes eget Forslag. Dagen efter fik han et Brev fra Fru Bügel, hvori hun skrev, at nu havde hun gennemskuet ham og at de efter dette ikke kunde ses, før i Himlen. De saas heller aldrig senere).

Fredag den 10. Maj 1872 Kl. 7.

Om en Times Tid skal vi rejse herfra over Brennerpasset til Bolzano. Det sner stærkt. Bjergene er som blæste bort, der er ikke mindste Spor af dem at se; det er som om Innsbruck laa i den fladeste Egn af Verden.

Bolzano, Fredag den 10. Maj 1872.

Da vi kørte fra Innsbruck, faldt der en temmelig tæt Sne; men den blev ikke liggende, saasnart den naaede Jorden, opløste den sig og forsvandt. Men alt som vi kom højere op paa Bjergene, faldt Sneen tættere; hist og her saa man den hvidne Træerne og Stenene, Lagene blev stedse tykkere og tykkere, til Slut laa den alenhøjt og Alt, foroven og forneden og saa langt Øjet kunde naa, var bedækket med det hvideste Lagen. Gjennem Tunnel paa Tunnel kørte vi opad, stedse højere og højere; indhyllede i Vinterfrakker og Plaider, med iskolde Fødder, sirenede af Kulde, kørte vi afsted, stedse opad,

stedse til mere Kulde og Sne, stedse gennem mere storartede vilde og romantiske Egne; under os, dybt i Afgrunden, bruste Sillfloden kogende og skummende forbi og over os, saa langt Øjet kunde naa, saa vi de hvide Snefjelde hæve sig i Vejret, indtil Skyerne skjulte dem for os. Ved *Brenner* havde vi naaet det højeste Punkt; herfra sænker Banen sig og Floden Eisach, der en Mil fra Bolzano falder i *Etsch*, har her sit Udspring; i Begyndelsen er den saa lille som en Rendesten, man kan standse den med sin Fod; men den voxer og voxer, danner Øer og Vandfald, borer sig igennem Klipperne, bliver vildere og hurtigere og løber tilsidst som en mægtig Flod afsted mellem sine stolte Omgivelser, kogende, sydende, brusende. Fra Brenner bliver Kørselen hurtigere; det varede ikke længe før Sneføget blev tyndere; den grønne Bund stak hist og her igennem; — saa blev Sneen afløst af Regn, den underste Del af Bjergene laa grønne og frodige, men højere oppe stod Granerne belagte med Sne og toge sig ud som det fineste Filigranarbejde,

det var som om de stode med pudret Haar. Vegetationen blev frodigere og frodigere, først enkelte Birketræer, saa Enge med Blomster og til Slut en rig Mangfoldighed af alle Slags Væxter; Kirsebærtræer med modne Bær, Citrontræer og Figentræer, oversaaet med Frugter, Cypresser, Olie træer, — kort, — man var i Italien. Gjennem den dejligste Dal, med de høje, prægtige Alper paa Siderne, langs med den skummende Flod kjørte vi afsted til *Bolzano*, en By der vel hører til Østerrige, men som dog meget mere er Italiensk. Vi boede her i „Die Kaiserkrone“. Vi saa Byens Kirke og Kirkegaard, gik gennem dens Buegange og saa hvorledes man her overalt vadsker i Rendestenene, bruger Vandet baade til Mad og Drikke, det er klart og rent og farer afsted i en rivende Fart. —

Riva, Søndag den 12. Maj 1872.

Igaar Morges kjørte vi med Jernbanen en dejlig Vej, som overalt her, til *Mori*, hvorfra vi i aaben Vogn tog til Riva. Det var omtrent en

3 Timers Kjørsel og det forekommer mig idetmindste nu, at denne Kjøretur er det smukkeste af den hele Rejse. De Landsbyer, vi kom igjennem, var i den højeste Grad maleriske og de første, hvor Gader og Stræder og Folk og Sprog ganske havde Italiens Præg. Naturen er storartet; man kører midt imellem Bjergene, de yppigste Vinhaver, Morbærtræer, Figen og Citroner ligge paa Siderne som den dejligste Have. Ud af hver lille Revne og Sprække voxer Grønt og Blomster; saa kommer man undertiden gjennem Egne, der er øde og vilde, overalt, hvor man ser, ligge Stene og Klippeblokke. Det er som om Bjergene var vaagnet af deres Søvn, havde strakt sig og vendt sig, saa at Stenene vare ramlede ned paa alle Sider; snart er Vejen jævn og god, snart arbejder man sig op ad stejle Højder og snart ned ad de stejleste Skraaninger. Pludselig ser man et Stykke af *Lago di Garda* ligge for sig, omgivet af Bjerge og skinnende med sit blaa-grønne Vand. Det var et dejligt Syn, dejligere selv end Fantasien havde tænkt sig det. Vi tage

ind i „*Hotel du Solcil*“ el. „*Albergo del Sole*“, hvor vi har et lille mørkt Værelse med to Stensøjler i og et broget malet Loft, hvor en Digter i Ridderkustume sidder med Ryggen vendt mod et Landskab med Bjerge, Pinier, Sø og en ildrod Himmel og begejstret besynger Naturens Skjønhed, klimprende paa sin Cithar; udenfor vort lille Vindue gaar der en Altan, hvor man har den dejligste Udsigt over Søen, der skyller lige op til Muren. En lille Have er her ogsaa med Pinier, Laurbær, Statuer, Kanarifugle, Glaskugler og et lille Bassin, hvor de blaa Foreller svømme omkring. Hele Huset er baade foroven og forneden bedækket med Frescomalerier i de mest straalende Farver; de er meget slette, men liver dog op. Ved Middagsbordet var der en meget god Tone, der førtes en almindelig Samtale mellem alle Gæsterne. Værten er Italiener; naar man spørger ham paa Tydsk, peger han paa en bleg Dreng med en daarlig Finger, der som tydsktalende spiller en betydelig Rolle—med opstaaende Flipper.

Desenzano, den 13. Maj 1812.

Igaar tilbragte vi en temmelig kedelig Dag i Riva; Regn og Taage forhindrede os fra at nyde Udsigten og de opblødte Gader og vor daarlige Paraply gjorde det ogsaa mindre tiltalende at gaa ud. Vi tilbragte derfor Dagen med at vente paa, at Aftenen skulde komme. Middagen, hvor man hvidskede til hinanden, at det var H. C. Andersen, og hvor vi gjorde Bekendtskab med en Schweitzer, Wadeville de Makevisky, hvis Dreng besørgede i Buxerne, var Dagens Glandspunkt; Kl. 8 $\frac{1}{2}$ gik vi i Seng.

Imorges vare vi oppe Kl. 6. En lille Smule Solskin i $\frac{1}{4}$ Time, ellers Regn, Kulde, Blæst og Taage den ganske Dag. Vi sejlede med Dampskibet „Sermione“ over Gardasøen til Desenzano, men Vejret forhindrede desværre denne Tur i at blive saa dejlig, som den ellers vilde have været. De store Bjerger, langs med hvilke man sejler, Vignerne og Citronanlægene paa Bredderne og op ad Klipperne, det dejlige blaa Vand, de male- riske Smaabyer, vi kom forbi, vilde i Solskin

have taget sig ud som et Fesyn. Her har man fra *Hotel royal Mejer* en meget smuk Udsigt over Søen, men den er vor Natur mere lig end Udsigten fra Riva; Søen er i Oprør og Bølgerne brøler udenfor vore Vinduer; Piger ligge paa deres Vadskestruge langs Strandbredden og vadske, A. paa Sengen og blunder. —

Venedig, Fredag den 17. Maj 1872.

I Onsdags overraskede Andersen mig med det glade Budskab, at vi vilde tage til Venedig. Jeg var overordentlig glad herover. Vi kom hertil Kl. 4 $\frac{1}{2}$ med Jernbanen over en uhyre Bro, der vel næsten var en Mil lang, stege i en Gondol, der laa udenfor i Canale grande, sort og ligkisteagtige som de alle ere, og sejlede gennem en Uendelighed af Kanaler til Hotel Bellevue, ved Marcuspladsen ligeved Kirken. Vi har en Stue med Mosaikgulv og to Altandøre, hvorfra man har en dejlig Udsigt over Marcuspladsen. Efter at have spist ved table d'hôte Kl. 6 gik vi en Tur

paa Marcuspladsen; Luften var varm og stille, Maanen stod paa den blaa Himmel som et lysende Diadem, Lygterne skinnede, og en stor Menneskemasse fyldte Pladsen; nogle stode i Grupper og talte, andre sad udenfor de mange Cafeer i Nydelsen af deres Is og Caffé, og atter andre spadserede op og ned, smukke Venezianerinder, Græker, Tyrker, Folk fra alle Verdens Hjørner og Kanter. Militærmusiken spillede lystigt midt paa Pladsen oplyst ved en stor Candelaber med fritbrændende Blus, den summende Menneskemasse bevægede sig omkring, Tale, Hvidsken, Raab og Latter lode fra alle Sider; foroven knejste de stolte, dejlige Bygninger i majestætisk Storhed; det var næsten som en Profanation, at nogen vovede at tale højt om deres smaalige Interesse; her er det Stenene, der tale, og de har en stor og stolt Historie at fortælle.

Hvorledes er det muligt for mig at beskrive, hvilket Indtryk Venedig har gjort paa mig; jo mere dybt man er grebet, des mere vægrer Ordet sig ved at gengive hvad man føler. Sindet hæver

sig og Tanken gaar tilbage til de gamle Tider, naar man lader Øjet hvile paa de dejlige, mauriske Paladser, hvoraf Byen vrimler; *Doge-paladset*, der let og luftigt hæver sig mod den blaa Luft, taler om Dogerne og Venedigs stolte Dage; udenfor staar to Stotter, den ene med Sct. Marcus Statue, den anden med Venedigs Vaaben, en vinget Love; de har set ned paa Lidenskabernes Vexlen gennem Tiderne, paa Oprør og Mord, paa Processioner og Sejrsindtog. I Midten i Gaarden er en dejlig Bronzebrønd, ved hvilken en venetiansk Pige, støttet til Aaget, paa hvilke hun bærer sine Kobbrespande, staar og hvidsker med sin Elsker. De store, glimrende Sale, med berømte Malerier, fortæller om Dogernes Pragt, og Sukkenes Bro og de mørke Fængsler, Blykammerene under Taget og Vandfængslerne dybt under Vandet, beretter om forrige Tidens Grusomhed og Barbari.

Hvorledes kan man give et Billede af Marcuskirken med sine mauriske Kupler og Gallerier, med sine dejlige Mosaikarbejder og om Høj-

heden og det mystiske Mørke i dens Indre? Hvor forunderlig og hemmelighedsfuld tager ikke Byen sig ud, naar man begiver sig ind i de mørke, smalle Gader; Gondoler glider lydløst forbi, Folk bevæger sig som Skygger over Broerne.

— Den underlige firkantede Kirke, vi en Aften var inde i, propfuld af Mennesker, foran Alteret en Mængde Lys, ellers mørkt. Svagt og blaåt skinnede Dagslyset ind fra Vinduerne fra oven! Kirken *Dei Frari* med Marmormonumenterne for Canova og Titian, og Dogen

— Uhret med de 3 hellige Konger. *St. Rocco*.
Venedig = et Skib = et Spøgelse.

Verona, Lørdag den 18. Maj 1872.

Igaar Morges toge vi fra Venedig og kom her-til Kl. 1 $\frac{1}{2}$.

Om det nu er, fordi jeg gaar med Tankerne opfyldte af Venedigs Dejlighed eller det kommer af den tunge, trykkende Luft og graa Himmel, eller fordi A. har et Hold i Hjertet og bestandig

siger: „Gid vi vare vel herfra“; — vist er det, at Verona ikke nær har gjort det Indtryk paa mig, som jeg havde ventet. Det er en ganske italiensk By, med Levninger fra Romernes Tid, saaledes Porten for Enden af den Gade, hvori vi bo (Hotel Rainer au Grand Paris) og naturligvis først og fremmest det store Amphitheater, der er fra anno 284 e. Chr. I Midten en oval Plads paa alle Sider omgivet som af Stentrappetrin, der hæve sig til en meget betydelig Højde; over 75000 Mennesker kan rummes her; kun en meget lille Del af de yderste Mure er endnu tilbage. Da vi vare der, var der paa Pladsen opført et Theater, hvor der spillede „Sullivan“, medens Tilskuerne sade paa de antike Pladser under fri Himmel og saa til; det var den ny og den gamle Verden ved Siden af hinanden.

En meget smuk Plads, en Marcusplads i det Smaa, er Piazza dei Signori, med Marmorgulv og Dantes Statue af Jannoni. Scaligernes Grave, lige overfor deres Palæ, Anastatiakirken, stor og ædel, Halvmørke, de to siddende Figurer, der bare Vievandsbæknerne; den skriftende Pige. —

Det maleriske Urtetorv med Springvandet, Grøntsagerne under de store, hvide udspændte Paraplyer. I Verona findes og Romeo og Julies Grav. Montaguernes og Capuletternes Huse.

Vejen mellem Verona og Venedig yderst frugtbar. Morbærtræer med Vinløvsguirlander — som en stor Ballet.

Marianne, Fr. d. 7des fraskilte Kone rejste med samme Tog som vi. A. talte med dem

Botzen, 1. Pintsedag.

Igaar kom vi hertil; det er en Hjemkomst i det Smaa; man kjender Byen, Værelset — det er ligesom man blot var gaaet sig en lille Tur paa en Times Tid. Imorges vækkedes vi tidligt ved Pintseklokkernes stærke Ringen; jeg var et Øjeblik i Kirke, hvor en Capucinermunk prækede.

Innsbruck, 2. Pintsedag.

Paa Banegaarden i Bolzano var der mærkeligt nok hele 9 Danske tilstede. Vi rejste i Coupé sammen med Georg Rung, der har tilbragt et

halvt Aar i Mentona, og hans Forlovede. Vejret var smukt; i smilende Solskin kjørte vi over Brennerpasset; hvilken Forskel fra sidst. Ogsaa Innsbruck faar jeg et meget bedre Indtryk af. Jeg gik igaar henad Aften en Tur; fra Hovedgaden bøjede jeg om ad en lille Gangsti, der slyngede sig mellem blomstrende Enge henimod Bjergene; smaa Børn gik i Græsset og plukkede Blomster. Bjergene hævede sig med deres Snetoppe bestemt op mod den klare Luft, en rigtig Blæseluft, forneden vilde, mørke Skyer, foroven den blaaeste Himmel med en skinnende poleret Maane paa. Vi bo denne Gang i „die Sonne“. Faaet Breve fra Hennings, Bøgh og Hjemmet. Sendt Brev til Mille, Bøgh, Carl. —

Innsbruck, den 21. Maj 1872.

Igaar Aftes gik jeg en dejlig Tur, det var Maaneskin, (Maanen skinner her anderledes, meget rødere end hjemme) mild og varm Luft, de blødeste Skyer paa Himlen, enkelte Stjerner, dejlige blaa Bjerge, grønne Enge, søndagsklædte,

spadserende Folk. Jeg har ogsaa idag været inde i forskellige Kirker, hvis Altre straaede af Guld og Sølv; deriblandt i en Nonnekirke, hvor Nonner klædte i prægtige Klæder laa i Glaskister, over Hovedet var et tyndt, gjennemsigtigt Flor, hvorigjennem man skimtede det grinende Dødningshoved.

Inat havde jeg en alvorlig Forskrækkelse. Jeg vaagnede ved et forfærdeligt Spektakel i vort Værelse, som om Huset faldt ned. Forskrækket raabte jeg: „hvad er det!“ men først paa mit gjentagne Raab hørte jeg en Klynken til Svar, det var A., der var falden ud af Sengen og laa midt paa Gulvet med blødende Ansigt og forslaaet Hofte og Knæ. Jeg tændte Lys, vi badede det sorteblaa Knæ med Vand, og efter en Times Tids Forløb vare vi i Ro igjen.

Imorges lød op fra Gaden en vedvarende Klokkeringning. A. sagde: „Det er en Procession! Det maa De staa op og se“. Jeg overvandt min Søvnighed, lukkede Vinduet op og saa! — 3 Køer med Klokker om Halsen.

(*Heiberg* sagde engang til A.: „De maa da ikke tro, at De er saa stor en Digter, fordi de udenlandske Blade omtaler Deres Skrifter saa gunstigt; De ved da nok, hvorledes saadant noget gaar til; det er Forlæggeren, der betaler derfor“.

A. svarede: „Men sig mig, Hr. Prof.! De har dog ganske den samme Forlægger som jeg, hvor kan det da være, at De aldrig nævnes med et eneste Ord?“ „Han har ikke „villet spendere“ Noget paa mig“, svarede H. — Engang, da *Heiberg* havde revet A. meget ned i sit Blad, gik han til ham og spurgte, hvad han dog havde gjort ham, siden han var ham saa fjendsk. H. svarede: „Kan det trøste Dem, saa siger jeg Dem, De er en virkelig Digter, men De er saa saare forskellig fra mig“. — *Phister* sagde engang i Theatret til A.: „Gud, Herr A. hvor det glæder mig, hvergang jeg ser paa Dem; jeg kan vel sige Dem det nu, De var saa lidt kjøn i Deres Opvæxt, men hvor er det glædeligt at se, hvor De har forandret Dem; De er smuk nu“. A. blev vred og svarede: „Hvor kan De, hvem jeg dog maa

anse for et forstandigt og begavet Menneske, et eneste Øjeblik tænke, at jeg tror, hvad De der siger! Jeg ved meget godt, at jeg snarere er grim end kjøn, men De burde dog respektere det hos mig, som skal respekteres og ikke staa og gjøre Nar af mig lige op i mine Øjne. Nu har De spoleret min Aften for mig. Tak skal De have, nu gaar jeg hjem“. *Ph.* tørrede Øjnene, sukede og sagde: „at man altid skal blive misforstaaet!“ —

Da „*Skills og mødes*“ skulde gaa, rev *Phister* det meget ned og sagde, „at det var skammeligt, at han skulde gaa og øde sit Talent paa at faa saadant noget Pøjt til at tage sig ud som Noget“. Det gik *A.* nær til Hjertet og da *Ph.* saa det, sagde han til ham: „Hvor kan De tage Dem det saa nær? Kan De da ikke begribe, at naar jeg kan faa Folk til at tro, at Deres Stykke er noget Snavs, saa er det *mit* Talent, der faar Skylden for det gode Indtryk; men dersom De siger dette til Nogen, saa siger jeg, at det er Løgn i Deres Hals“.

Da A. gik i Slagelse Skole, saa han engang en ækel stor Skruptudse ligge paa Vejen, hvor han gik; han sparkede til den, saa den foer langt hen ad Jorden, da han kom hèn til den sparkede han atter til den og saaledes i nogen Tid; da gav den engang et højt Skrig fra sig, som et Barneskrig. Det skar ham lige ind i Hjertet og han angrede bittert, hvad han havde gjort. Først da han mange Aar efter havde skrevet „Skruptudsen“, kunde han med Rolighed tænke paa den gamle Synd; nu havde han gjort Afbigt.)

München, Onsdag den 22.

Igaar Aftes Kl. 9¹/₄ kom vi hertil. Saasnart man er kommen udenfor Bjergene bliver Egnen flad, ubefolket, kjedelig som en stor Fælle. Toget holdt langt fra Banegaarden, der er meget stor, men dog altfor lille for den umaadelige Jernbanetrafik ved München; vi gik, førte af en Drager i Mulm og Mørke over en Mængde Skinner, medens vi i Frastand saa de røde Lygter paa et

Tog, der kom os imøde. A., der støttede sig paa min Arm og travede rask over Skinnerne, var selvfølgelig meget ængstelig. Vi spiste til Aften paa vort Værelse, drak noget fortræffeligt Øl (Bock Bier) og noget Vin, gik tilsengs og sov godt.

Idag har vi været en hel Del omkring. I *Glyptoteket* — dejlige Sale, interessante Sculpturarbejder, baade antike og moderne, navnlig en sovende Satyr (den Barberiniske Faun). — I *Pinakoteket* (det gamle) en meget rig Malerisamling (den Rafaelske Madonna i Knæstykke), mange af Rubens, Titian, Murillo (Pilgrimen), Ribera, Ruysdal, Brower, Teniers, Ostade, Rembrandt og mange Andre. Jeg havde stor Lyst til at blive i lang Tid deroppe, men A. bliver let træt og forekommer mig egentlig ikke at have nogen overmaade stor Interesse for Malerier. — Vi kjørte til Auerkirken, en ny Kirke bygget i gammel gotisk Stil. Taget er af Mosaik og ligner et Bryslertæppe. Alle Vinduer i Kirken ere bedækkede med Glasmalerier, der er meget gode.

Dernæst saa vi *Basilica-kirken*, der er meget prægtig, men ikke gør noget Indtryk af en Kirke. *Bavaria* er en kolossal Billedstøtte, 54 Fod høj, forestillende Bayern, en Kvinde med en Krans i den ene og et Sværd i den anden Haand, med en siddende Løve ved sin Side.

Det følger af sig selv, at Faldet forleden Nat har sat A.'s Fantasi stærkt i Bevægelse; han har været meget bange for at faa Ledevand i Knæet, Kræft, Rosen o. s. v., ligesom han ogsaa sagde til mig: „Tror De man kan faa *Hjernerystelse* der-af“? Det skal iøvrigt indrømmes, at hans Knæ ikke ser meget vel ud; det er ganske mørkerødt, omgivet af blaat og grønt. — Fik to Breve fra Hennings, et fra Oscar.

München, Torsdag den 23.

Igaar var jeg om Formiddagen paa det nye Pinakotek, en Samling af moderne Malerier; et Maleri synes jeg godt om: „Astrologen ved Wallensteins Lig“, hvorimod Kaulbach ikke tiltalte

mig synderlig. Navnlig gjorde det store Billede „Jerusalems Forstyrrelse“ intet Indtryk paa mig. Vi vare i „*Frauenkirche*“ en Kirke i gotisk Stil. I Midten Kaiser Ludwig af Bayerns Gravmæle (1625) mørkt Marmor med 4 knælende, legemstore Jernriddere paa Hjørnerne af Graven. — Jeg spiste alene ved table d'hôte, da Andersen var indbudet til Gittels; om Eftermiddagen saa vi den gamle Rococo Gaard i Slottet „Grottenhof“ med Springvandet, forestillende Perseus med Medusa Hoved i Haanden, trædende paa Kroppen. Om Aftenen vare vi i Theatret i 2den Etage (Hofetagen) paa Gittels Pladser og saa „Czar og Tømmermand“. — *Kindermann*, der spillede Czaren, sang smukt. En Broder til Watt, der havde set Andersen nedenfra, kom op i Logen for at hilse.

(Engang kom der en ung Dame med brændende Øjne op til A. Hun introducerede sig med at bede ham om at skrive et Digt til hendes Moder; men lidt efter lagde hun sig paa Sofaen og sagde: „Andersen, jeg elsker Dem! Gjør ved

mig, hvad De vil!“ A. blev *meget forskrækket* og søgte at faa hende til at gaa. „De er syg,“ sagde han, „De gør bedst i at gaa hjem.“ „Oh nej — oh nej — jeg vil blive,“ sagde hun. A. talte til hende om hendes Moder og saadan og da det ikke lod til at hjælpe, befalede han hende at gaa. Da blev hun saa flyvende gal og sagde til ham: „Nu hader jeg Dem! Jeg hader Dem; jeg kan ikke sige, hvor jeg afskyr Dem, uh — De er saa mager — saa mager!“ Med disse Ord gik hun og smækkede Døren i efter sig.

Engang fik han et Brev fra en Dame paa Landet, der begyndte med: „højtærede Hr. Professor!“ og endte med: „O søde, elskede Hans Christian! kom! o kom! vi skal have det saa dejligt sammen!“ —)

Augsburg, Lørdag den 25.

Igaar havde vi en rar Dag i München. Om Formiddagen vare vi i Slottet, hvor vi saa saavel den gamle Del (Rococostil, hyggeligt, fyrsteligt) som den nye Del af Slottet („Skønhedsgalleriet“),

Thronsalen med de 12 forgyldte Billedstøtter af de bayriske Kongers Ahner og flere Sale med Malerier; om Eftermiddagen kjørte vi en Tur, saa *Isaarthor* med dens Frescomalerier, og „*englischer Garten*“, en stor (1 Mil) engelsk Park i Lighed med Frederiksberghave gennemstrømmet af Isaarfloden og om Aftenen vare vi paa Gittels Pladser i Theatret, hvor vi saa „*Prinds Friedrich von Homburg*“ af Kleist, hvad der interesserede mig meget. Iscenesættelsen var god og stemningsfuld, Spillet taaleligt, men ikke udmærket.

(A. fortalte: En Skuespiller Walz traf i Odense en ung Bondepige, hvem han syntes godt om. Han lovede hende nogle Silkebaand, hvis hun vilde besøge ham paa Hotellet. Hun kom og han forførte hende. Hun græd og jamrede sig og spurgte, hvem han var, da hun dog maatte vide Navnet paa Barnets Fader, hvis hun fik et. Han sagde da, at han var Student H. C. Andersen.)

München har i det Hele ikke gjort noget stærkt Indtryk paa mig; man mærker her er en stor

Interesse for Kunst og Byen har en Rigdom af Kunstskatte, offentlige Bygninger (Efterligninger af græske, romerske o. s. v. og en Mængde Statter). Men Byen gør ikke noget helt Indtryk. Den nyere Del, med dens store Bygninger i alle Slags Stile, Efterligninger af gamle, men dog med hele Nyhedens Præg, gjør et lavet og — paa Grund af den kjedelige Okkerfarve, hvormed det næsten alt er malet — ensformigt Indtryk; der er meget mere Stemning og Karakter over det gamle München. — Her er en svær Øltrafik, mange Knejper, enorme Ølvogne o. s. v. Bock Bier er fortræffeligt.

I Formiddags rejste vi derfra og i øsende Regn, i Torden og Lynild, kom vi her til Augsburg. Vi bo her i et meget gammelt, interessant Hotel „*die drei Mohren*“. Det har tilhørt *Fugger*, en meget rig Mand fra Begyndelsen af det 16de Aarhundrede, sin Tids Rotschild; Værelserne ere store og gammeldags med Topsenge, drapperede med hvide Gardiner; man viser her det Værelse, hvor *Fugger*, hvis Statue findes i Byen, beværtede

Kaiser Carl V og brændte Kanel i Kaminen. En morsom gammel Rejsebog. — Augsburg er en gammel, stemningsfuld By, Husene have fritstaaende, spidse eller brede Gavle, høje mørke Teglstenstage med mange Kviste og høje Skorstene; der hviler en alvorlig, middelalderlig Stemning over Byen.

Augsburg, Søndag den 26.

Igaar regnede det hele Dagen; da vi lagde os i vore gammeldags Senge, talde vi om Fugger og ønskede, at han vilde gæste os om Natten i Skikkelse af Aand; men hvem der ikke kom, var Fugger! Idag har vi smilende Solskinsvejr. Jeg har været en Tur i Byen, langs en Aa, ud gennem et gammelt Porttaarn, til en stor indhegnet Have; der var venligt og meget smukt. — Idag Kl. lidt over 1 rejse vi til Nürnberg, hvor jeg med Længsel venter Breve for at erfare „de hvide Roser“s videre Skjæbne. — (I Spanien blev A. kaldet „Don Juan“.)

Nürnberg, Mandag den 27. Maj 1872.

Igaar Aftes, omtrent ved Solnedgang, kom vi hertil, og allerede ved Indkjørselen traadte Byens udprægede Karakter mig stærkt imøde. Vi bo her i Hotel rothe Ross, der lader til at være meget godt. Igaar Aftes fik vi ikke set os om, da det var saa sent. Kelneren ved Aftensbordet bragte os bestandigt andre Ting end dem vi ønskede, og da jeg senere paa vort Værelse forsøgte at undskylde ham, blev A. mere og mere gal i Hovedet og sagde, at saadant et Asen burde pidskes og hænges ud ad Vinduet, han havde spoleret ham denne Aften og han vilde anklage ham for Værten; lidt efter lidt gik det imidlertid som sædvanligt over igjen; forsonede lagde vi os til at sove og vaagnede først i den lyse Morgen. Idag er det det dejligste Solskinsvejr. Vi har været meget omkring og mit første Indtryk af Nürnberg har i fuldeste Maal bekræftet sig. Det er en dejlig By, og der hviler en stærk og udpræget Stemning over den. Næst Venedig er der ingen By paa hele vor Rejse, der har gjort saa stærkt

et Indtryk paa mig som denne. Venedig er den middelalderlige Adels stolte Stad, Nürnberg er Byen, hvor den gamle, solide, velhavende Borgerstand har haft sit Sæde; men i dem begge levede de gamle Tider, i Volde og Grave, i Taarne og Huse, i Kunstværker og Indskrifter, et saa fyldigt Liv, at vor Tids Mennesker ikke synes at være paa deres Plads der. Alle Husene, baade de nye og de gamle, ere byggede i den samme middelalderlige Stil; høje, røde Teglstens-tage, med mange spidse, toppede Kviste og store Skorstene, Karnapper, fremspringende Fløje, spidse Gavle, Helgenbilleder og Indskrifter, Forsiringer og gamle Frescomalerier; Slyngplanter voxe op ad Murene, grønne Træer er her i Mængder, ligesom en Rigdom af dejlige Springbrønde, med fint udarbejdede, kunstnerisk ciseleerede Figurer. To mageløse, gamle Kirker have vi set, *Lorentzkirken* (fra det 13 og 14 Aarh.) og *Sebalduskirken* (13 Aarh.), hvori Sebaldus Gravmæle, Peter Vischers Mesterværk, findes. Men det smukkeste af hvad denne Dag har bragt er

dog ubetinget „Die Burg“. Hele Byen er omgivet med gamle graa Mure, indvendigt forsynede med et Trægalleri, hvorfra man kan se ud gjennem Skydehullerne; udenfor ligger de udtørrede Stadsgrave, hvor Børnene leger under de høje Tæer, hvor der er Haveanlæg og Fugleskydninger o. s. v. Paa Murene er der mange Taarne, enkelte større, runde som oprejste Kanoner, men Størstedelen mindre, forsynede med de spidse, røde Nürnberger Tegltage. I Borgen naar Murene deres højeste Punkt. Denne gamle interessante Bygnings Opførelse er begyndt 1030 af Kaiser Konrad den 2den. Man har derfra en mageløs Udsigt paa den ene Side over Landet og paa den anden Side over Byen med dens Vrimmel af høje, røde Tage. Indeni er der meget interessant, navnlig Kapellet (med Munkehoved paa Væggen og de udmærket smukke gamle Porcellains Kakkelovne. I Midten af den gamle, maleriske Gaard staar en prægtig Lind, der for 800 Aar siden er plantet af Kaiserinde Kuningunde. Der er en Brønd saa dyb, at det synes at

vare en Evighed, inden det nedkastede Vand naar Bunden. Konen, der viste den frem, tændte 4 Lys og sænkede dem ned, indtil de mødtes med Vandet. A. var under dette uskyldige Experiment meget ængstelig for, at jeg skulde falde over Rækværket (der gik mig til Brystet) og holdt mig den hele Tid ved Armen. Vi saa dernæst en Række Pinselsredskaber, der vistes frem af en sand Hex. Der var Redskabet til at udrive Tungen med, Skarpretterens Sværd og Øxe og hans røde Embedskittel. Et stort Dødningehoved, som Morderne maatte bære, med Indskrift: „Namet, Mörder!“ og utallige andre Ting; Kyskhedsbæltet for de bortdragende Ridderes Fruer, Straadragten for de faldne Jomfruer o. s. v. Her var et Portræt af den sidst brændte Hex, der var klædt som Nonne og saa meget skikkelig ud, og af en Hofnar, der var bleven levende indemuret, fordi hans Spas ikke havde vundet Herskabets Bifald.

Noget derfra gik man gennem stejle Trapper, ned i nogle underjordiske Hvælvinger, hvor Pin-

selsredskaberne endnu stode paa de Steder, hvor de vare blevne anvendte. Her var Træhesten med de tunge Vægte til Fodderne, Vuggen besat med Jernspidser, Indretningen til at dyppe de Bagere, der havde bagt for smaat Brød, i Floden med, Strækkemaskinen, den spanske Kappe og endelig længst inde, adskilt ved 6 tykke Døre (for at Skrigene ikke skulde naa ud) die eiserne Jungfrau, en Jernindretning gjort i Skikkelse af en Jomfru med et smukt, fromt Ansigt; den lukkes op og Synderen sættes derind, og Laagene, der vare forsynede med 2 lange spidse Syle til Øjnene og en halv Snes til hver Side af Kroppen, blev derpaa ved en Skruestik langsomt skruet sammen. Naar Skrigene saa holdt op, blev en Lem forneden lukket op og Liget faldt dybt ned, hvor Floden brusende gik forbi. Konen, der viste om, forklarede at alle disse Pinsler fandt Sted, dengang Nürnberg endnu var „eine freie Stadt“.

Nürnberg, Tirsdag den 28, 1872.

I Formiddags vare vi i „Germanisches Museum“ en Samling af alle mulige Ting. Der findes et stort Billede af Kaulbach, forestillende Kaiser Otto d. 3die, der aabner Karl den Stores Grav. I Eftermiddag have vi været en Kjøretur (meget smuk) i og udenom Byen. Albrecht Dürers Bolig, hans Statue, Hans Sachs Hus. Idag har jeg modtaget 2 Breve.

Hof, Torsdag den 30. Maj 1872.

Fra Nürnberg toge vi igaar hertil. Da vi kom paa Banegaarden, bleve vi af en Portier spurgt, om vi var „Staatsrath Andersens“, hvorpaa de bemægtigede sig vor Bagage; i Hotellet stod Værten paa Trappen ledsaget af hele sin Bande: „Haben Sie telegraphiert?“ spurgte han. Da vi svarede nej, lod han os vise op i et temmeligt tarveligt Værelse, men lidt efter kom han og viste os et Telegram, hvor der stod: „Andersen med Son kommer Kl. 5“ Det var en Opmærksomhed af Overkelneren i Nürnberg. Vi fik

Stadsværelset med Altan til Torvet, men det var dog meget tarveligt alligevel. Om Aftenen gik vi en Tur; Hof er en venlig og fredelig lille By. Lidt ude løb en Aa, hvorover en Bro førte. Stod man paa denne, kunde man se over til et Park-anlæg. Unge Piger mødte jeg i den stille Aften, to og to, hvidskende fortroligt sammen, og unge Mænd enten ene eller to i Følge. Alle toge de Vejen til det dunkle Anlæg, hvor man kunde høre Nattergalene slaa. Jeg gik ikke derover.

Halberstadt, Lørdag den 1. Juni 1872.

Vi vare Dagen imellem i Leipzig, tom og kjedelig mod sidst. Igaar toge vi fra Leipzig hertil. Toget blev forsinket, da en Kondukteur faldt af og maatte søges op af Lokomotivet, der bragte ham tilsyneladende rask og uskadt tilbage. Dette er en yndig lille By, der i høj Grad har overgaaet vore Forventninger. Her er meget gamle Bygninger, navnlig Træhuse, smallere forneden end foroven. Raadhuset med dets pri-

mitive Stenstøtte af Roland er en prægtig Bygning og den gotiske Domkirke en af de mest ædle og imponerende, jeg har set. (A. havde en Gang skrevet en Kritik over sig selv som Digter; han læste den for *Ørsted*, der sagde, at den var haard og ubillig, men ret træffende i flere Punkter; „han har aabenbart kjendt Dem,“ sagde han, „bedre end de andre“. „Det er mig selv,“ sagde A. „Det maa trykkes, det er udmærket! De er jo en Humoristiker!“) A., der har badet de i Innsbruck forslaaede Lemmer med Arnica, har i de sidste Dage faaet en Mængde røde Knopper paa de badede Steder, hans ene Tinding er rød, hvilket altsammen gjør ham ængstelig. Han siger, „at der skal bores et Hul i hans Kiste for at han kan se hvem der er med og hvem der ikke er med til hans Begravelse.“ „Til de der *ikke* følger mig kommer jeg som Spøgelse — og jeg bliver sikkert et frygteligt Spøgelse,“ hvisker han smilende.

Braunschweig, Søndag den 2. Juni 1872.

Igaar omtrent Kl. 2 kom vi hertil. Efter hvad jeg har set til Byen er det en stille Stad med et gammelt Præg over sig. Her er en smuk Kirke og et udmærket Raadhus i gotisk-maurisk Stil. Der gaar ikke mange Folk paa Gaderne. Pigerne have her ligesom i Halberstadt store grimme Sirtses Kapper med krusede Kraver. Andersen havde igaar Aftes smurt den ene Side af Hovedet ind med Mel og med et Lys i den ene Haand, med aaben Mund og krummet Ryg gik han med lange Skridt forestillende Pjerrot. Han fantaserer stadig over Følgerne af sit Fald og siger til mig, at jeg skal faa at se, at det bliver hans Død. „Saa kan De skrive,“ siger han, „i Innsbruck faldt han ud af Sengen; han brækkede ikke Halsen, men fandt Pinden til sin Ligkiste. Senere hen har han stukket den i Munden og er bleven usynlig.“ — Skrevet til Bøgh.

Vi havde igaar Besøg af en Mand, *Otto Warneke*, der har en Musikhave og Restauration her i Byen; han har været Kelner i Hotel d'Angle-

terre i København og taler Dansk; i Hotellet, hvor vi bo, er der ogsaa en Kelner, der taler Dansk og som ligeledes har været i d'Angleterre. Vi bo i „Deutsches Haus“, lige overfor et Handskemagerværksted, hvor 3 flinke Svende arbejde saa lang Dagen er.

Jeg ser, at jeg ganske har glempt at skrive, at vi i Leipzig havde Besøg af French, som medbragte nogle Exemplarer af A.s nyeste Eventyr paa Tydsk. Jeg fik et i Halberstadt. Paa Vejen til Leipzig ligger de store Viadukter ved Plauen.

Harburg, Mandag den 3. Juni 1872.

Vi bo her i Hotel *König von Schweden*, det bedste i Byen, men tarveligt nok. Vi gjorde en Del Vrøvl med Sengene, sagde, at de saa uappetitlige ud, at Madrasserne maatte vendes, at Hovedpuderne maatte stoppes o. s. v. Da Pigen havde udrettet alt dette, besaa Andersen Sengene og paastod, at hun ikke havde stoppet Madrasserne som han havde sagt. Hun paastod Jo og havde

Ret. A. stampede i Gulvet, skar Tænder, rev Puderne fra hinanden; Pigen græd og sagde, at aldrig havde nogen været saa grov imod hende. A. gjorde da med megen Venlighed flere Forsoningsforsøg, der først fik et heldigt Resultat, da de ledsagedes af en klækkelig Drikkeskilling. En anden Pige i Hotellet sagde pludselig til os, medens hun tog af Bordet: „Jeg taler ogsaa Dansk.“ A. tog hende i Haanden, hun blev rød i Hovedet, vendte sig leende om og skjulte Hovedet med sit Forklæde.

Hamburg, Tirsdag den 4. Juni 1872.

Igaar kom vi her og tog ind i Hotel de l'Europe. Meget fornøjelig Tur over Elben; mange Mennesker, Musik, Solskin. Ved table d'hôte var der mange Mennesker, der kendte A. Den amerikanske Minister, hans Kone og hendes Broder *Grant*, en Søn af Præsidenten, nogle Englændere, Fru Drewsen (Strandmøllen) og endelig *Gottschalk* og hans Kone. Denne sidste, der er en

Sønnedatter af Rosing, gjorde et udmærket Indtryk, kloge Øjne, god Pande og en behagelig Stemme. Mellem Manden og A. var der et spændt Forhold, som G. søgte at faa hævet. Det var kommet for mange Aar siden derved, at A. en gang, da de rejste sammen, havde været bange for at have tabt en Brystnaal, som han havde faaet forærende af Frederik den 6te. Siden den Tid, gjennem en lang Række af Aar, kom G. til A., hvergang han traf ham, og sagde: „Gud, De har vist tabt Deres Brystnaal!“ eller „har De Deres Brystnaal“ o. s. v. Tilsidst opirrede det A. i den højeste Grad. Engang var han sammen med ham hos Fru Ørsted, hvor han ikke *talte* om Brystnaalen, men hele Tiden sad og saa efter, om Andersen havde den paa, ganske som om han vilde have sagt: „Men Gud! De har vist tabt Deres Brystnaal!“ Andersen udbrød da: „De er det utaaleligste Menneske! Jeg kan ikke være sammen med Dem.“ Siden den Tid kom de heller ikke samtidigt hos Fru Ørsted. A. fortalte hele denne Historie til Fru G., medens Manden hørte

derpaa, og bad hende indrømme, at hendes Mand var en Drilleper. De blev forsonede; de rejste og vi fik deres Værelse.

Idag vare vi en Visit paa Kontoret hos Henriques. Han var meget venlig. Medens Andersen blev beroliget af hans Læge, viste han mig Børsen med dens travle Liv. Om Middagen spiste vi hos ham og om Aftenen sejlede han, Kone, Datter og jeg over Alsteren og saa de smukke Spadsereveje og prægtige Villaer, der krandses hele det yderste Bassin.

Da jeg om Aftenen kom hjem, var A. gal i Hovedet og spurgte mig, om jeg vidste, hvad Kl. var o. s. v. Jeg oplyste ham om, at der var ikke Spor af Grund til Vrede; vi drak en Fl. Vin og gik tilsengs. Om Formiddagen var der Besøg af en *Wartburg med Frue*; jeg sad i Skjorteærmer, da de kom ind, tog i Skyndsomheden A.s Frakke paa og søgte forgæves gennem de utroligt lange Ærmer at bibringe Gjæsterne et Indtryk af, at jeg havde Hænder. — Jeg mødte Andreas paa Gaden. —

(Da *Høedt* var ung, skrev han engang et Brev til A., hvori han i de varmeste Udtryk tolkede ham sin Beundring og den Betydning han havde haft for hans Udvikling: „Skulde den bly Viol,“ stod der, „nogensinde udvikle sig til Blomst, saa skulde det første, han gjorde, være at yde ham sin Tak“. — I det første Bind Digte, H. skrev, fandtes imidlertid et Digt, hvori han gjorde Nar af A. — Dette skrev A. i sit Levned. H. mødte ham derefter udenfor Gjethuset, standsede ham og sagde: „De har skrevet saadan i Deres Levned; Folk siger, at det er mig, De sigter til, men det er jo Usandhed — jeg har aldrig skrevet Dem et saadant Brev til. Vis mig det!“ A. sagde, at det desværre var bleven borte. H. smilede vantro. Flere Aar efter fandt A. Brevet mellem nogle gamle Aviser. Han klistrede det op i sit Album. En Aften havde han lovet at vise dette Album hos Henriques og traf da tilfældigt H. der. De kom til Brevet. — „Hvad er det,“ sagde H., „det er min Haand?“ „Ja“, svarede A., „det springer vi over — det er et rart Brev — men

det er ikke værd, at vi læser det“. H. vilde imidlertid, og da han havde kastet et Blik paa det, gik han ind i et andet Værelse for at læse det. „Hvad stod der dog i det Brev“, sagde de andre. „H. blev jo dødbleg, da han saa det!“ Lidt efter kom han ind igjen, leende forlegent og rød i Hovedet og sagde: „Det var da morsomt! Har jeg skrevet Dem et saadant Brev til! Hvorfor skal det gjemmes i Deres Album?“ — „Det bliver der, til De giver mig et smukt Digt istedenfor“, svarede A.)

Fredericia, Onsdag den 5. Juni 1872.

Imorges var vi oppe Kl. noget før 5. En lang og anstrengende Rejse. Dejligt at se Dannebrog paa Grændsen og høre sit eget Sprog igjen. Vi bo her i Hotel Kronprinds Frederik. Prof. Tens og Borgmester Ølgaard paa Gaden.

T I L L Æ G

Gengivelse af det Brev fra H. C. Andersen til den unge William Bloch, der i Faksimile-Gengivelse medfølger denne Bog som særskilt Bilag.

Bregentved den 18 Juli 1874

Kjære unge Ven!

For et Par Dage siden saae jeg Deres Hr Broder Lægen præsenteret her paa Bregentved som høiere Haand af Egnens hædrede Doctor! iforgaars Aftes fik jeg en ny Glæde, et Brev fra Dem saa foraarsfrisk, saa hjerterigt som naar en ung Digter har Hjertet fuldt af Lyrik og hver Dag Besøg af sin Muse, det har De og derfor har De det godt! min Muse besøger ikke mig, jeg har en anden, høist ubehagelig Ind-quartering, jeg har Besøg af Gigten, den holder Leirøvelser i mine respective Knæ, Albuer og Fingere. Veiret er iøvrigt smukt, Sommer-

solen varmer heelt ind i Skovtykningen, der søger jeg hen fra de stille Skovsøer, hvor jeg gjerne gik, men her regjere Svanerne, især et høist ubehageligt Ægtepar. Svanefa'er aad ifjor tre af sine Unger og iaar to; Svanemoer knobser han, saa at der falder Fjer af til en heel Svaneham, og mig hvæse de begge af, ja ønske inderligt, med et godt Vingeslag, at knække mig et Been eller en Arm, uagtet jeg saa yndeligt har skrevet Eventyr om „Svanereden“, „den grimme Ælling“ og „de vilde Svaner“. — Fra Morgen til Aften vandrer jeg om og det bekommer mig vel! to Gange har jeg, og det en heel Time, læst Eventyr og Historier for Husets Folk. Jeg bliver herude endnu en Ugestid og kommer da til det gjestfri „Rolighed“, hvor jeg haaber en Dag at see Dem med brune Kinder, straalende Øine, dog ikke med Skjæg, det klæder Dem ikke, men med det nye Drama i Lommen, saa faaer jeg da Navnet paa Barnet at vide; jeg skal ikke nævne det før det bliver indskrevet i Repertoiret og Aviserne mælde

hvad Publikum kan vente sig. Deres malende Broder er jo flittig i forbausende Grad, han forstaaer at male sig Rigdom til, men da han tillige høster stor Berømmelse ville vi glæde os. Hils ham, hans Frue og hele hans Udstilling af deilige Børn. Han faaer nok ogsaa snart den store Guld-Medallie i denne Skjønheds Retning. Det lykkelige Menneske! Kald ham det fra mig, naar han engang hænger med Hovedet og faaer Pip! Den Lykkelige! stor Kunstner, riig Mand og lykkelig Familiefader! Det er nu nok det allerlykkeligste. Hav da nu samme Lykke som han! Han bruger Penselen, De Pennen! gid at jeg maa blive meget glad ved Deres nye Digtning saa at jeg fra Hjertebunden kan raabe „Bravo, ung William!“ — Jeg vil haabe De denne Gang skriver, ikke i Kompani med andre end Deres Muse. De og Bøgh skulle hver gaae deres egen Vei! Landeveien er bred paa Litteraturens Mark, og endnu større Plads er der naar de hver søge til forskjellig Side ind i Skovens Tykning, eller om de vil, gjennem „store

Gade og lille Stræde!“ overalt er Stof nok, De maa nu heller ikke tro at det slipper for mig til [at] udfylde et Brev, jeg slutter alene fordi Tjeneren mælder, „Posten skal afsted!“ — Lev hjertelig vel! hils alle gode Mennesker — hils de andre med!

Deres hjerteligt hengivne

H. C. Andersen.

E.S.

Siig til Bøgh at jeg forleden fik et langt hjerteligt Brev fra Fru Kaulbach; hun sender ham mange Hilsener og inderlig Tak for hvad han „har skrevet over hendes afdøde Mand. Det er det Smukkeste og meest Sande der endnu er skrevet over ham!“ siger hun og er forundret over at Bøgh i saa faae Timer saa udmærket opfattede og forstod ham. Bøgh skal see hendes Brev!

[Udskrift paa Konvolutten med Poststempel
Haslev 18/7:]

Til

Hr Candidat *William Bloch*,

Store Kirkestræde N° 1. første Sal

(Hjørnehuset til lille Kongensgade)

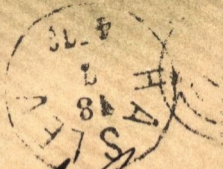
i

Kjøbenhavn

fra H. C. Andersen.

Pip skal forstaaes i den ældre Betydning: en Slags Forkølelsessygdом navnlig hos Kyllinger — brugtes ogsaa om Luftvejs-Katarrer hos Mennesker.

Den tyske Maler Wilhelm von Kaulbach, som H. C. A. kendte fra München og som havde gjort en Tegning til Eventyret „Engelen“, var død 7. April 1874. Hans Enke Josephine, f. Sutner, levede til 1896.

10

For Kandidat William Bloch,

Storn Eidsbrosk No 1. pøsthus
(Gjærrisvej ved Lille Kongensgade)

fra G. E. Andersen. Göteborg

SLÆGTSFORSKERNES BIBLIOTEK

Bongardes den 18 Juli
1874

Ûren vings Blad!

Den et par dage siden
 saa jeg det ge Borden kigge yd,
 pakets for den Bongardes for joen
 Gaand af Bogen foder de
 urogant alle sat to an mig glad,
 et Bred fra dem, den praesent
 den fjerde for naar an mig
 det for godes fald af hjerde og
 den dag borte af den Munde, det
 for de og derfor for de de gode! min
 Munde borte til mig, to for
 en anden, jois ubefagelig Indgang
 = horing, to for Bep af Gigher, de
 felder kender alle i mine udfald;
 = en end, Albuur og degen. Mi-
 = et an iisret furet, Bannar,
 = den samme fald ind i Oer;
 = to vinger, der furet to for
 fra de stille deopind, for

gjennem gids, men for sagges Dan-
= uerum, for at først ubefagligt
dykter. Oranfaner aad i jiv
for af sin Wagner og ien so;
Oranfaner aad i jiv for Jan, Jan
at der falter Jiv af det en fald
Oranfaner, og netop for de tegn
af, ja öfver indvigt, men at
Jiv Oranfaner, at endte net
at Oranfaner eller en Oranfaner, ien
for sin gudligt for Oranfaner
Oranfaner om "Oranfaner"
"den yvrigste Oranfaner" og "de vilk
Oranfaner." - for Oranfaner til
af Oranfaner for om og det
Oranfaner mig vil, to Oranfaner
for, og det en fald Oranfaner, kost
Oranfaner og Oranfaner for Oranfaner
sald. Oranfaner Oranfaner Oranfaner
en Oranfaner og Oranfaner Oranfaner
Oranfaner Oranfaner "Oranfaner", Oranfaner
Oranfaner en Oranfaner Oranfaner

komme Ende, Prosalundt & min, dog
de med Ojg, det eldste dem de,
men med de nye de om at komme
for faar de de næst yan?
Sænk et sid i de skal de
meder det for de eldste ind,
= Persont i Lægeforret og Anstalt
meder fra Publicum kan man
B. det melende boder en
so flittig i forbedrede Grad, som
lospant at male sig sigdom til,
men da som tillige forer for
brosom mæst vil vi glæde os.
Gjeld som, samt bræn og fald
samt udspættning af dillede boder.
som faar nok syge samt den
stove Guld = Medallion i de om
Ojgofade datning. Det Gykelig
mannefer! kald som det som mig,
naar som angang sanget med
Svandt og faar Fjir! den bykter!

For Ein Paar, sig Mand og Lyk-
= lig Samfundsfader! Det er mig ved
at alle lykkelige, her da
ni Paarme lykkelige for Gavn! For
bruger Paarme, de Paarme!
gød at jeg naar Oliva meget glad
med det nye Dødsning for at
og fra Gudsbanden En saar
"bravo, mig William!" - Jeg
at faar de druen Gang for
den i Lougarn med andre at
det Misk, da og Bøjfæld
for gaar det nye Misk!
Lendration er det nye Lend-
= rationat Misk, og anden for
flad er det naar da for
for det for faldet det ind
i Olovat Dødsning, alle om

de mit, gennem Horn Gade og Lille
Strøde! "arsvult og blod ud",
de man nu falder der tro ud
ligger for mig det indfyldt at
brun, og hætter alene fordi
Gennem volden, "Kofan skal
afsted!" - her gubelig vel, 'fjæll'
alle gode mennesker - fjæll er
anden med?

den gubeligst jargen
G. E. Andersen.

B. S.

Dig til Bøff at du forlader
for at længe gubeligst brun for den
Eindbudd; sin hender som mange
gubelig og indvoldig tak for sandt som
for person over gubelig afvæde Mand.
de er det Omvendt og mange Dants,
de er det over person over Sam. ^{12 Nippon Sam}
for nu forundret over at Bøff i nær
saa Længe for indvoldig afvæde
og for det som. Gubelig skal for gubelig
Børn!

Bilag til William Bloch:

Paa Rejse med H. C. Andersen

